ئایا ساندەرز دەبێتە قازە ڕەشەکەی ئەمەریکا؟...عەلی مەحمود محەمەد

تیۆری قازی ڕەش ئەگەر بەتەمای بیت بەت دەرچێت نەگبەتییەو دەبێت هەر چاوەڕوان بیت نەخوازەلا لە ئەمەریکاش، لە ساندەرز بە ئیرادەوە جەنگ لە هەمبەر گەورەکان دەکات بە ئەوەی بگات بە قازی ڕەش، کە جیهانی دیلمەن و یەکسانی لە ژێر پەڕو باڵەکەی خۆیان شاردەتەوە.دوا راپرسی ڕۆژی چوارشەمە 19ی فیبریوەری ڕۆژنامە بەناو بانگەکانی واشنتۆن پۆست و ئای بی سی نیوز دەریدەخەن ، بیرنەر ساندەرز لە پێشەوەی کاندیدەکانی پارتی دیموکراتە بە پێستی سەرۆك کۆمار بە هێنانی 32% ی دەنگەکانی بەربژێرەکانی پارتەکەی، بایدن17%، بلمبەرگ 14%و ئەلیزابیس وارین 11% و …..هاوکات ساندەرز بە 30% لە پێشی هەموانەوەیە بۆ سەرکەوتن بەسەر ترامپدا، بایدن 19%، بلمبەرگ18% و …. لە لایەکی ترەوە لە نوێترین راپرسی ناو دیموکراتەکاندا کە سی بی ئێس و ئێن پی ئای ئەنجامیان داوە ، ساندەرز بە هێنانی ڕێژەی 35% لە هەرێمی نیڤادا سەردەکەوێت، وە دووەم دەبێت لە هەرێمی کارولینا بە ڕێژەی 20% ، وە 46%ی باڵی پێشکەوتنخوازی دیموکراتەکان دەنگی پێ دەدەن، ئەلیزابیس وارین 19%، هاوکات 41%ی پیاوان و 24%ی ژنان دەنگدەری ئەون، وە 54%ی گەنجانی کەمتر لە 45 ساڵ و 13%ی پیرەکان دەنگی پێ دەدەن، کەواتە ساندەرز نوێنەری داهاتوو وە گەنجانە، لەم هەلمەتەدا کڵپەی ژێر خۆڵەمێشکە دانامرکێتەوە.

سەرکەوتنی ساندەرز لە راپرسیەکان پێش کۆمارییەکان دیموکراتەکان بە تایبەتیش باڵی وۆڵستریتی ناو دیموکراتەکان پێیان هەزم ناکرێت ، بۆیە بە پەلە بلەمبەرگی جولەکەی خاوەند 68,9 ملیار دۆلاریان هێنایە پێشەوە بۆ ئەوەی بیکەنە لەمپەرێکی بەهێز لە بەردەم دەرچوونی ، دوو جوو بە دو جیهان بینی و دیدی جیاوە لە مەیدانن، ئەوان پێیان وایە سەرمایەی بلەمبەرگ کە 23 جار زیاترە لە ترامپ، سەرکەوتنیان بۆ دەگەڕێنێتەوە، سەرکەوتنیان دەکات بۆ دوو، هەم ساندەرزی چەپگەرایان لە کۆڵ دەکاتەوە، هەمیش ترامپ و کۆشکی سپیان بۆ دەگەڕێنێتەوە.موئەسەسەی سیاسی دیموکراتەکان و سەرمایەداران و باڵی راستی دیموکراتەکان بەهەموو هێزیانەوە بەرەو روی ساندەرز بونەتەوە، ئەویش پێیگیرانە بۆ سەڵمینەوە لە جەنگە سیاسیەکەی

بەردەوامە, سەرکردەکان دیموکرات دەرچونەوەی ترامپ بە باشتر دەزانن لە کاندیدکردنی ساندەرز بەهۆی ترسیانەوە لە وشەی سۆسیالزم, تەنانەت دەزگای ئەیباکی جولەکەش دژ ی وەستانەوە بەهۆی هەڵوێستەکانیەوە سەبارەت بە چارەسەری دۆزی فەڵەستین و ئیسرائیل .

وێرای ئەوەی خۆی جووەو لە کێڵگە بە کۆمەڵەکانی جوشدا گەورە بووە, ساندەرز موعجبی بیوجین فیکتۆر دیبسە, چالاکوانی کرێکاری و هەڵسوڕاوی بەرجەستەی سۆسیالستی سەرەتاکانی سەدەی بیستی ئەمەریکایە, کە لە ساڵی 1912 زیاتر لە 6%ی دەنگەکانی ئەمەریکای هێنایەوە, بانگەوازی روخانی سەرمایەداری و دامەزراندنی کۆمەڵگای سۆسیالستی دەکرد, تەکانی گەورەی بە بیری سۆسیالستی لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا دا, ئێستا ساندەرزیش بە تەمەنی 78 ساڵانەی گەنجانەوە ئەمسەرو ئەوسەری ئەمەریکا دەکات, وێڕای زۆری نەیارەکانی , بەڵام بە ورەو توانایەکی گەنجانەوە برەو بە هەڵمەتەکەی دەدات, پارە لە دەوڵەمەندەکان وەرناگرێت بۆ بانگەشە, بەڵکە دەیەوێت بە یاسا بەخششەکان رێك بخات و کۆتایی بە کورسی کڕین بهێنێت, ناوەندی کۆمەکەکانی 15 دۆلارن.

مایکل کازین مێژوو نوس و ما مۆستای زانکۆی جۆرج تاون لە نیورۆك تایمز نووسی ساندەرز لەکاتی دۆڕانیشیدا هەر براوەیە, چونکە بەرنامەی خۆی کردە بەرنامەی هەڵبژاردن , سۆسیالزمی کردە دیاردە, ئۆکسایۆ کۆرتیز ئەندامی کۆنگرێس لەسەر پارتی سۆسیالست دیموکراتی ئەمەریکادەڵێت : گرنگیم بە سیاسەت نادا, لە دوکانێك کارم دەکرد, ساندەرز هێنامیە ناو سیاسەتەوە, دوای کاندیدکردنی بیرنی ساندەرز , پارتی سۆسیالست دیموکراتی ئەمەریکا ژمارەی ئەندامانی لە 6 هەزارەوە گەیشتە 56794 ئەندام ناوەندی تەمەن لە 60 ساڵەوە دا بەزی بۆ 33 ساڵ , ئۆکسایۆش ئێستا دوای ترامپ دووەم ئەستێرەی سیاسەتە لە ئەمەریکا , لە هەڵبژاردنی پێشوو ساندەرز 13 ملیۆن دەنگی هێنایەوە.

وێڕای باڵی نەرێتی دیموکراتەکانی نزیك لە ۆڵ ستریت کە توانای خۆیان یەکخستووە دژ بە ساندەرز , راگەیاندنەکانیش شەڕی مان و نەمانی لە گەڵ دەکەن, کە زۆرینەیان لە لایەن ملیاردێرە ئۆلیگارشیەکانەوە کڕدراون, ساندەرز کەناڵەکانی راگەیاندن بە ئامرازی هەڵخەڵەتێنەر بە دەست سەرمایەدارانەوە دەزانێت.

ژماردنە ئابڕوبەرەکەی هەڵبژاردنە ناوخۆییەکەی دیموکراتەکان لە ئەیەوا کە بەرپرسی حیزبی دیموکرات بووە قوربانی و دەستی

کێشایەوە, کۆمپانیای شادوز کە ئەرکی ژماردنەکەی لە ئەستۆ بوو , متمانەی نەهێشت , دەریخست لە پشت هەڵبژاردنەکانەوە, فێڵ و گزی و سات و سەودا هەیە, حیزب دەبێت لە بەرامبەر کاندیدەکانی بێلایەن بێت, کەچی وا نییە.

لە هەڵبژاردنی ساڵی 2016 ەشدا , ساندەرز دور خرایەوە, دوبارەی س□ناریۆکەیە ئەمەی لە ئەیەوا بینیمان, ئەمەریکا ت□ژییە لەم نموونانە, لە ساڵی 2000لە فلۆریدا جێب بۆش حاکم بوو, دەنگەکانی ئال گۆری سوتاند لە بەرژەوەندی بۆش, تا سەری خست, لە ساڵی 2004 ی□ش بۆش بەرامبەر کێری وایکردەوە, تەنها بەرامبەر ساندەرز وا نییە, لە فیلادلفیا بەرپرسی حیزبی دیموکرات بوب رادی هەڕەشەی کرد لە ئەندامانی پارتەکەی کە دەنگیان بە کاندیدێکی پارتی خێزانی کرێکاران ” wfp, 52748 ئەندام ” بەناوی برۆکس داوە لە هەمبەر کاندیدی کۆمارەکان, بۆ یەکەمجار لە مێژووی شارەکەدا سەرکەوت بۆ ئەنجومەنی شارەکە, لە کاتێکدا پارتی خێزانی کرێکاران کار بۆ سەر خستنی لیستی ئەلیسا بیس وارن و پارتی دیموکرات دەکەن.

ساندەرزو گەنجاندەزگای شیج بە هاوکاری دەزگای کولیج بولس لە راپرسییەکدا رایگەیاند نیوەی قوتابیانی زانکۆی ئەمەریکی پشتیوانی بیرنی ساندەرز دەکەن بۆ هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی ئەمەریکا, ئەلیزابیس وارین کە پێشکەوتنخوازێکی دیکەی کاندیدەکانە پشتیوانی دووەمی هەیە بە رێژەی 18% و ئەندرۆ یانغ ” أندرو یانغ کە داوای موچەی بنەڕەتی 1000 دۆلار بۆ هەمووان دەکردو دروشمی “نە چەپ, نە ڕاست, بۆ پێشەوە” ی هەڵبژاردبوو 10% ی پشتیوانی گەنجانی هەبوو, دواتر پاشەکشەی کرد , و....... بۆنی براون بەرپرسی بەشی لێکۆڵینەوە لە دەزگای شیج رایگەیاند دوو کێشە بنچینەیین بۆ قوتابیانی زانکۆ ژینگەو نا یەکسانی داهات, لەسەر ئەم بنچینەیە دەنگ دەدەن, ئەم داواکاریيانەش لە بەرنامەی ساندەرزدا هەن.هاوکات بە پێی راپرسیی□کان ساندەرز لەناو گەنجان و کرێکاران لە پێشەوەی هەمووان‌دا بوو لە نیو هامبشیر, گەنجان بە رێژەی 51% دەنگیان پێ داوە.

کورسی سەرۆکایەتی و شەڕی ئۆلگارشییەکان

تا 3ی فیبریوەری ئەمساڵ بانگەشەی هەڵبژاردنی کورسی سەرۆك کۆماری 2,18 ملیار دۆلار لە هەڵمەتی هەڵبژاردنەکەی خەرجکراوە, شەڕە قورسەکە هێشتا زۆری ماوە, سێ ئۆلیگارشی زەبلاح لە شەڕەکەدان ئەوانیش بلۆمبۆرگ 386 ملیۆن دۆلاری خەرجکردوە, تۆم ستایەر 199,99

ملیۆن دۆلار, ترامپ 232 ملیۆن دۆلار.
بانگەشەی هەڵبژاردنی سەرۆك کۆماری لە ساڵی 2016 بڕی 6,51 ملیار دۆلار تێچووی بووە,لە ساڵی 2012 دا بڕی 6,29 ملیار دۆلارو لە ساڵی 2008 بڕی 5,29 ملیار دۆلار تێچوی بانگەشەی هەڵبژاردنەکان بووە, بەم پێیە ساڵ لە دوای ساڵ نرخی کورسییەکە لە بەرز بونەوەدایە.
ساندەرز دەیەوێت شۆڕشێکی سیاسی دژ بەم دیاردەی کورسی کڕینە ئەنجام بدات, بە تایبەت لە پرۆسەی سیاسی و لەناو یشیاندا دەنگدن و کڕینی کورسی سەرۆکایەتی لە لایەن ملیاردێرەکانەوە, دەیەوێت دەسەڵات بگەڕێتەوە بۆ زۆرینەی خەڵك کە بێ سەرمایەن .
پیًشتر بلۆمبێرگ لە نێوان ساڵانی 2002 بۆ 2013 , زیاتر لە 270 ملیۆن دۆلاری خەرج کرد بۆ کڕینی پۆستی پارێزگاری شاری مەزنی نیۆیۆرك , ئێستا دەیەوێت هەمان پرۆسە دوبارە بکاتەوە بۆ کڕینی کۆشکی سپی, بەمەش ململانێی سیاسی لە ململانێی بەرنامەو جیهان بینییەکانەوە دەبێتە ململانێی کڕینی کورسی سەرۆك کۆماری.

ساندەرز دەڵێت سامانی بلۆمبێرگ هاوتایە بە سامانی 125 ملیۆن ئەمەریکی هەژار , ئەمەش لە بنەڕەتەوە کارێکی نا ئەخلاقی گەورەیە, رەخنەی لە هەڵوێستەکانی بلۆمبێرگ سەبارەت بە لانی کەمی کرێ , ئاسایش بە تایبەت بەرامبەر بە رەش پێستەکان, باج لەسەر دەوڵەمەندەکان و رێکخستنی [illegible] ستریت گرت.بلمبێرگ تا ئێستا زیاتر لە 300 ملیۆن دۆلاری تەنها لە پڕۆپاگەندەی تەلەفزیۆنی خەرج کردووە, رۆژانە ملیۆنێك دۆلار لە ریکلامی فەیسبووك خەرج دەكات, 40 ملیۆن دۆلاری تەنها بۆ هەڵبژاردنی 3ی مەی سەشەمەی گەورە تەرخان کردووە, کە هاوتا لە 14 هەرێم هەڵبژاردن بەڕێوە دەچێت, 40 ملیۆن دۆلاری بۆ هەڵبژاردنی کالیفۆرنیاو 33 ملیۆن تکساس, ….. تەرخانکردووە , وەك رایگەیاند ئەرکی تەنها ئەوەیە رێگری بکات لە دەرچوونی ساندەرز, بە پشت بەستن بە باڵی راستی دیموکراتەکان.بلمبێرگ تاوانبارە بە رەگەزپەرستی, مامەڵەی خراپ لە گەڵ ژنان, خۆ دزینەوە لە باج….., هەرچەندە دەڵێت دوای سەرکەوتن کۆمپانیا راگەیاندنەکەم دەفرۆشم بە ئەوەی بەرژەوەندییەکان لێکنەدەن وەك ئێستای ترامپ.

ساندەرزو سۆسیالزم

ئەنجومەنی راوێژکارانی ئابووری ئەمەریکا, بیرنەر ساندەرزی لە پاڵ مارکس و لینین و ماو ریز کرد, ترێ ریجان لە فۆکس نیوز هەرشی توندی کردە سەر وڵاتی دانمارك و بە وڵاتی ناشرینی سۆسیالستی ناوی برد, ماوەیەکە بەهۆی ساندەرزەوە بە گوێدانە ئەوەی لە وڵاتانی

ئەسکەندەنافی بەتایبەتیش دانمارك و فینلەند, راست لەسەر حوکمن یان چەپ, بەهۆی سیاسەتی پەروەردەو تەندروستی و ژینگەییەکەیانەوە, لە لایەن باڵی راستی ئەنتی سۆسیالستی کۆمارییەکانەوە هێرش دەکرێتە سەریان.

ساندەرز دەیەوێت هەندێ ریفۆرم بکات وەك هاوپەیمانە ئەوروپییەکانی ناتۆ لە ئەوروپا, نەك سەرمایەداری بڕوخێنێت, نە سۆسیالزمەکەی ساندەرزو نە ئەوەی دانمارك و سوید, نە ئەوەی فۆکۆیاماش کە بە پێویستی دەزانێت بە ئێستای مرۆڤایەتی دوای واز هێنانی لە تیۆری کۆتایی مێژووەکەی, لە کۆتاییدا چارەسەری ریشەیی کێشەکانی سستەمی سەرمایەداری ناکەن, ئەم سۆسیالیزمە موڵکداریەتی تایبەتی هەڵناوەشێنێتەوەو حکومەتی کرێکاریش دانامەزرێنێت, بگرە هەر سەرمایەداری بە کەمێك ویژدان و مکیاجەوە لەسەر تەختی دەسەڵات دەهێڵێتەوە.

کەسێك داوای کرێ زیاتر و هاوکاری و پشتیوانی بکات بە سۆسیالستی دەدەنە قەڵەم,ئێستا زۆر لە ئەمەریکیەکان بە پۆزەتیف سەیری سۆسیالزم دەکەن, سۆسیالزم کرێی زیاتر و بیمەی تەندروستی و بێکاری و خوێندن بە خۆڕایی و ... بێت , بەخێر بێت.
لە راپرسییەکی پەیمانگای کول ئاپ دا 65%ی دەنگدەران بۆچونی پۆزەتیفیان لەسەر سۆسیالزم هەیە, ساندەرز دەڵێت ئەوان دەتان ترسێنن بە سۆسیالزم لە راستیدا خۆیان سۆسیالستخوازی کۆمپانیاکانن, بەڵام ئێمە سۆسیالستی زۆرینەین, بانگەشەی ساندەرز وایکردووە لە دەوڵەتێکی سەرکوتکەری نەریتخوازی توندی بیری سۆسیالستی وەك ئەمەریکا, وایکردووە لە هەموو کات زیاتر گفتوگۆ بکرێت لەسەر وشەی سۆسیالزم.

هەرچەندە ساندەرزپێشەنگ بوو لە بزووتنەوەی 15 دۆلار بۆ کاتژمێرێك کارو پشتیوانی داخوازیەکانی مامۆستایان , لە یەکێتی مامۆستایانی شیکاگۆ , بە کەمترین لە نیوەی دەنگەکان ڕەتی کردەوە پشتیوانی بانگەشەی ساندەرز بکەن, 136 دژ , 121 لەگەڵ و 28 بێلایەن , بەهۆی هەڵوێستی ئۆپۆرتۆنستیانەی سەرکردەکانییەوە, لە یەکێتی کرێکارانی پۆست, پەرستیارانی یەکگرتوی نیشتمان, کرێکارانی کارەبا, ساندیکی کرێکارانی لۆس ئەنجلس و ......پشتیوانی هەڵمەتەکەین , وێڕای زۆرینەی پارتە چەپ و مارکسییەکانی ئەمەریکا لە نێویاندا پارتی سۆسیالست دیموکرات و حیزبی شیوعی.ئەم بزاوتە جێگای ڕێزو پشتیوانی و گرنگە بە بزاوتی سۆسیالستی جیهانی, ئەوەی جیمی کۆربین و بیرنی ساندەرز کردیان لە دوو وڵاتی نەریت پارێزدا, گرنگی مێژووی خۆی هەبوو, بە

دەرنەچونیشیان خزمەتی گەورەیان بە بزووتنەوەی سۆسیالستی کردو جۆی خۆیەتی پەندو ئەزموون لە تاقیکردنەوەکانیان وەربگرتێت, بەکارهێنانی پارتی سەرمایەداری بۆ ئامانجی سۆسیالستی. بەڵام تاکە ڕێگا سۆسیالزمەکەی کارل مارکسە لە سەردەمی ئێستادا بۆ جێگرتنەوەی سستەمی سەرمایەداری کە ڕۆژ لە دوای ڕۆژ وەحشیگەراییەکەی لە بواری نایەکسانی, جەنگ و وێرانکردنی ژینگە.. دەردەکەوێت, سۆسیالزمێك بۆ تامی مرۆڤایەتی بۆ سەردەمی پیشەسازی زیرەك و شۆڕشی چواری پیشەسازی و لە دایك بوونی بریکاریا.

دەقی ئەدەبی لە نیگاری کاریکاتێریدا … بەشی (2) … هەندرێن خۆشناو

بەم شێوەیەش بوونی کاریکاتێر لە ڕۆژنامەگەریدا جێبەجێکردنی چەند ئامانجێکی دیاریکراوی بەسەردا دەسەپێنێت، بە بەکارهێنانی چەند ئامرازێکی دیاریکراو، لەوانە ئامرازی دەربڕینی ئەدەبی(توانج یان هەندێك جار دەقێکی ئەدەبی درێژ)، ئەمەش هیچ لە گرنگی نیگاری کاریکاتێری کەم ناکاتەوە، دەقی گاڵتەجاڕیش پێویستی بە بەهرە و کارزانی کەمتر نیە لە بەهرە و کارزانی پێویست لە نیگارێکی شێوەکاری گاڵتەجاڕیدا، کەواتە سەرکەوتنی نیگاری کاریکاتێری یان دابەزینی ئاستەکەی، پەیوەست نیە بە بوونی یان نەبوونی توانج یان دەقێکی ئەدەبی تێیدا، بەڵکو زۆرێك لەو کاریکاتێرانەی کە بەتاڵن لە هەر توانج و دەقێك، کەچی سەرکەوتووش نین، چونکە ناگەنە ئاستی پێویست لە گاڵتەجاڕیدا، بەدەنگەوەچوونێکی گاڵتەجاڕ یان کۆمیدیایی لەلایەن بینەرەوە بەدەست ناهێنن، تەنانەت ئەگەر بە کارزانیەکی شێوەکاری بەرزیشەوە جێبەجێکرابن، بنەڕەتەکە لە کاریکاتێردا گاڵتەجاڕییە، ئەگەر گاڵتەجاڕیش وونبوو کاریکاتێریش وون دەبێت، ئەمەش بەهەمان شێوە لەسەر دەقی ئەدەبیش لە کاریکاتێردا جێبەجێدەکرێت، ئەگەر بوونی هەبوو، کاتێك هونەرمەندی کاریکاتێریست بیروڕای وابوو کە بۆ بەدەستهێنانی بەدەنگەوەچوونی خەڵکی، پێویستی بە دەقی ئەدەبیە لە کاریکاتێرەکەدا، ئەمەش کەموکوڕی نیە، بەڵکو

کارزانیە لە دوو جۆر لە هونەرە گاڵتەجاڕییەکاندا، گاڵتەجاڕی شێوەکاری و گاڵتەجاڕی ئەدەبی، گرنگ ئەوەیە کە کاریکاتێریست دەقی گونجاو و داواکراو و سەرکەوتوو هەڵبژێرێت، بەڵام ئەگەر ئەم دەقە تەنیا تێئاخنین بێت یان شیکردنەوەی وێنەکە بێت، ئەوا بە دڵنیاییەوە گۆچانە، و ئەو گۆچانەش ئەرکی داواکراوی خۆی جێبەجێ ناکات.

سەبارەت بە تاوانبارکردنە گشتیەکە و دیدگا لووت بەرزییەکەش بەرانبەر بە ئەدەبی گاڵتەجاڕ، پێمان وایە ڕاست نیە، چونکە هەموو هونەرەکان کاریگەریان لەسەر یەك هەیە، هەروەك چۆن ئەدەبی گاڵتەجاڕ هونەری شێوەکاری بەکارهێنا، هونەری شێوەکاری گاڵتەجاڕیش پێویست بوو ئەدەب بەکاربهێنێت. ئایا دەتوانرێت بگوترێت نیگارە گاڵتەجارەکانی هاوپێچ، دارەشەقەی کارە ئەدەبیەکانی (سێرڤانتس) و (گوگۆل) و (دانتێ) و (بەلزاك) و ئەوانی تر بوون؟ بە دڵنیاییەوە نەخێر.

بەڵکو کارەکانی ئەو ئەدیبانە پاڵنەرێك بوون بۆ هونەری کاریکاتێر خۆی، و بەبێ نیگارە هاوپێچەکانیش دەگەیشتنە جەماوەر، بەڵام ئەو نیگارانەیان بەکارهێنا بۆ کاریگەرترکردنی زیاتری ناوەڕۆکە کۆمیدیاییەکەیان، هەمان قسەش لەسەر کاریکاتێر جێبەجێ دەکرێت. هەڵبەتە ئەو نیگارە کاریکاتێریەی کە واز لە دەقی ئەدەبی دێنێت، لێهاتوویەکی بەرزە و لە بەری پێشەوەیە لە نێو نیگارە کاریکاتێریەکانی تردا، چونکە بێجگە لە پشت بەستنی بە تاکە ئامرازێکی ڕادەربڕ، ئەویش شێوەکارییە، لە هەمان کاتدا خاوەن جەماوەرییەکی فراوانترە، کە دەتوانێت بگاتە زۆرترین چین و توێژەکانی خەڵك بە جیاوازی زمانەکانیانەوە، دەرئەنجام جیهانیە، ئەگەر ملکەچی چەندین ڕەچاوکردنی تر بوو، وەکو پێکهاتەی دەروونی گشتی لای هەموو خەڵك، و پشت نەبەستنی بە خەسڵەتە کولتوورییە نا تێگەیشتووەکان لای خەڵکانی ترەوە، ئەگەر نەگەیشتە پلەی جیهانیش، ئەوا لە هەموو نێوەند و چینەکانی خەڵکی یەك وڵاتدا تێیدەگەن، و توانای گەیشتنی هەیە تەنانەت بە توێژە نەخوێندەوارەکانیش.

کاتێك بەرگری لەبوونی دەقی ئەدەبی دەکەین لە نیگاری کاریکاتێریدا، مانای هێرشکردنمان بۆ سەر کاریکاتێری خاڵی لە دەقی ئەدەبی نیە، مەبەستمان ئەوەیە کە جیاوازیان نیە، ئەگەر دەقێکی خاوەن بونیاتێکی گاڵتەجاڕی پوخت بوو، لەلایەنی کاریگەرییەوەش نەك لەلایەنی بۆ دەسەڵاتی شارەزایانە جێبەجێکرابوو، ئەمەش خوێنەر دەتوانێت دیاری بکات بەبێ کێشێکی تایبەت، دەنا دەقی ئەدەبی لاواز

نابێتە گێچانێك، كاریكاتێرەكە خۆی لەسەردا ڕاگرێت، بەڵكو دەبێتە بارگرانیەك لەسەر پشتی كاریكاتێرەكە.

ڕۆشنكاری سەبارەت بە كاریكاتێری هاوپێچ:
كاریكاتێری برسێتی لە كاتی شەڕی ناوخۆی ئەمریكادا، دەزگایەگی خێرخوازی یارمەتی بەسەر كرێكارە بێكارەكان دابەش دەكات، یەكێك لە كارەكانی جۆن تێنیل 1862.

وانەی هونەر بۆ مامۆستای هونەر! … سەدیق سەعید ڕواندزی

ئەگەرچی، وانەی هونەر وەك هەر بابەتێكی دیكەی خوێندن، لە خشتەی وانەكانی هەفتەدا هەیە، لە بازنەی یەكەم لە هەفتەیەك دوو وانە و لە بازنەی دووەم، دەبێ هەفتەی وانەیەك بخوێنرێت، وەلێ لە زۆربەی هەرە زۆری قوتابخانەكانی ئێمەدا، ئەو وانەیە، بە وانەیەكی لاوەكی دادەنرێت و پەراوێز دەخرێت. یان وانەكە ناخوێنرێت، یاخود بەشە وانەی بابەتی هونەر، بە بابەتی تر پڕدەكرێتەوە.

بێگومان هۆكار زۆرن بۆ پشت گوێخستنی وانەی هونەر لە قوتابخانەكان، كە ڕەنگە دەرفەت نەبێت لێرەدا باسی هەموویان بكەین. وەلێ یەكێك لە هۆكارە دیارەكانی بایەخ نەدان بە وانەی هونەر، بۆ نەبوونی مامۆستای پسپۆڕی هونەر لە قوتابخانەكان دەگەڕێتەوە. چونكە نابێ ئەوەمان بیربچێت، كە هونەر پسپۆڕایەتی و تایبتمەندییە. وەك چۆن هەموو مامۆستایەك ناتوانێت بە نموونە وانەی ئینگلیزی بڵێتەوە، بە هەمان شێوەش، مامۆستا ناتوانێت وانەی هونەر بە قوتابییان بڵێت و فێری وێنە كێشان و هونەرەكانی دیكەیان بكات، ئەگەر پسپۆڕییەكەی ئەو بوارە نەبێت.ئەگەرچی، قوتابی بەهرەمەند، لێهاتوو لە ڕووی هونەرییە وە بەشێوەیەكی خۆرسك بوونییان هەیە، وەلێ ئەگەر ئەو پەهرە و توانا خۆرسكییانە پەروەردە نەكرێن، بێگومان سەرەنجام دەپووكێنەوە.بۆیە ئێمە پێویستیمان بەوەیە، بە شێوەیەكی دیكە گرنگی بە وانەی هونەر بدەین. شێوەیەك كە ڕێگە و میتۆدێكی ئاسان لە خۆ بگرێت.

بۆ ئەوەی مامۆستا بتوانێت ئەگەر پسپۆڕییەکەشی هونەر نەبێت، زانیارییەك بداتە قوتابییان.لێرەوەش دەبێت میتۆدێکی ئاسان و ساکار هەبێت، تاکو لەگەڵ هزرو تێگەیشتنی قوتابییانی پۆلی یەکەمی بنەڕەتی و قۆناغەکانی دواتر بگونجێت. نەك میتۆدێك بخرێتە بەردەست مامۆستا،کە چەندین بابەت و زانیاریی وردو ئاڵۆزی تێدابێت و نەتوانرێت بگەینرێتە قوتابییان و خوێندکاران.

لەو ڕوانگەیەوە، کتێبی(پەروەردەی هونەرپۆلی یەکەمی بنەڕەتی) کە وەك ڕێبەرێك بۆ مامۆستایان داندراوە، میتۆدێکە، بابەتی قورس و ئاڵۆزی تێدایە کە ئەستەمە قوتابی و خوێندکارانی پۆلی یەك بتوانن سوودی لێببینن. ئەم کتێبە کە(مخەلیل عەلی عەبدوڵا) ئامادەی کردووە، وەك ڕێبەرێکە تاکو مامۆستا بتوانێت لە پۆلی یەکەمی بنەڕەتی، بیکاتە نەخشە ڕێگایەك و بە هۆیەوە وانەی هونەر بە قوتابییان بڵێتەوە.ڕەنگە ئامادەکاری کتێبەکە، بیری چووبێت کە بە هەزاران قوتابخانەی ئێمە، مامۆستای پسپۆڕی هونەرییان نییە. ئیدی چۆن دەتوانن بەو میتۆدە زانستی و هەمەلایەنە هونەر بڵێنەوە.

لەو کتێبەدا، چەندین چەمك و دەستەواژە باسکراون، کە تێگەیشتنیان بۆ قوتابی قۆناغی یەکەمی بنەڕەتی قورسە.تەنانەت بۆ خودی مامۆستایەکیش ئەگەر پسپۆڕییەکەی هونەر نەبێت هەر قورسە.
بۆنموونە:بابەتەکانی(پێکەرڕەسەنایەتینەرمکێشیجوانناسی دەربڕینخوازی هێلکاری ئازادمۆنۆتایپکاری دەستیکۆلاژداوکاریهەویرکاریڕیساکلینئستاتیکاگرووپکاری_تایبتمەندی) ئەمانە و چەندین چەمکی تر.

ئاخۆ مامۆستایەك ئەگەر پسپۆڕییەکەی هونەر نەبێت، دەتوانێت ئەو بابەتانە بڵێتەوە؟ مامۆستا چۆن و بەچ شێوەیەك چەمکی(ئستاتیکا)و(دەربڕینخوازی)بە نموونە بۆ قوتابییان شیبکاتەوە. لەکاتێکدا، هونەرمەندێك دوای ساڵانێکی زۆرلە کاری هونەری، ئەوکات بەرە و هونەری دەربڕینخوازی دەچێت. ئەم کتێبە، کە وەك ڕێبەرێك بۆ مامۆستای هونەر داندراوە، کتێبێکی ئاڵۆزە، ناتوانرێت بە پێی ناوەڕۆکی ئەو ڕێبەرە، هونەر بە قوتابییان بگوترێتەوە ئەگەر مامۆستا دەرچووی نێوەندێکی هونەری و پسپۆڕی هونەرنەبێت.

قوتابی پۆلی یەکەمی بنەڕەتی، نەك هەر لە مانای ئەو وشانە ناگات، بگرە نازانێ هونەر یانی چی. من خۆم وانەی هونەر دەڵێمەوە، ئەگەرچی پسپۆڕییەکەشم کوردییە. هەرکاتێك باسی هونەر دەکەم، قوتابییەکان یەکڕاست(قەڵەم ڕەنگ و تێنووسی وێنەکردن) دەردەهێنن.

واتا لای ئەوان، هونەر تەنها بە مانای دروستکردنی وێنە.

بگرە هەندێکیان ڕەنگەکانیش ناناسن و پێیەوە ئاشنا نین وەك(ئەرخەوانی و سلقەروجەرگی) وتەنانەت سەوزو شینی کاڵیش.ئیدی نازانم، مامۆستا چۆن دەتوانێت بەو ڕێبەرە وانە بۆ قوتابییان بڵێتەوە؟.بۆیە پێشنیار دەکەم، لە بازنەی یەکەمی بنەڕەتی، وانەی هونەر، تەنها ناسینی ڕەنگەکان ودروستکردنی چەند وێنەیەکی سادەو ئاسایی بێت، دواتر وردە وردەو لە قۆناغەکانی دیکە، قوتابییان فێری ئەو چەمکانە بکرێن.

زۆربەی قوتابخانەکانی ئێمە، مامۆستای هونەریان نییە، بۆیە دەبێت ڕێبەرێك بۆ چۆنیەتی وتنەوەی وانەی هونەر لە قوتابخانەکان دابنرێت، کە لەگەڵ ئاستی زانیاریی وتوانای تیۆریی و پراکتیکی مامۆستایان بگونجێت. نەك میتۆدێك دابنرێت، باسی هونەر بە شێوەیەکی مەعریفی و ئەکادیمی و پسپۆڕی بکات. کە تەنها دەرچووانی بەشی هونەر لە کۆلیژو پەیمانگاکان، بزانن مەبەست لە ناوەڕۆکی بابەتەکان چییە. هیوادارم،هونەرمەندان و مامۆستایانی پسپۆڕی هونەر، لە دانانی هەر کتێبێکی خوێندنی وانەی هونەر، واقیعی پەروەردەیی و کۆمەڵایەتی و تواناو لێهاتوویی مامۆستایانیان لە بەرچاوبێت. نەك لە ڕوانگەی خۆیانەوە کە هەموو شتێك لە بارەی هونەرەوە دەزانن، کتێب بۆ مامۆستایان و قوتابییان دابنێن!!.

*ئەم بابەتە لەڕۆژنامەی(هەولێر)ژمارە(3255)لە 2/2/2020 بڵاوکراوەتەوە..

تیرۆرکردنی سەرکردەی سۆسیالیست ئەحمەد فەقێ ڕەش چۆن و لەبەرچی؟ .. شاخەوان شۆڕش

بەپێی پلانێکی داڕێژراو لەژێر چەتری ئێران و پارتیدا دوو پێشمەرگەی پارتی ئازاد عەریف شێخە و حوسێن ڕەسول سەرکردەی حزبی سۆسیالیست ئەحمەد فەقێ رەش لە شاری شنۆ لە ڕێککەوتی ٢٦/١١/١٩٨٥

دا تیرۆر دەکەن. لە وتارێکەدا وردەکاری زیاتری ئەوسا و هۆکاری تیرۆرکردنەکە بخوێنەوە.

بەداخەوە باشوری کوردستان ئەو بەشەی کوردستانە کە تووشی دەرز و شەقبوونی سیاسی بووە، لەزووەوە و بەتایبەتی لە شەستەکانی سەدەی رابردووەوە خۆفرۆشی و نۆکەری و بێگانەپەرستی لەنێو پارتە رامیاریەکاندا گۆڕای کردووە، حزبەکان لەپێناوی بەرژەوەندی تایبەتیاندا ئامادەن زیان بەیەکتر بگەیەنن و هاوکاری داگیرکەران دژی یەکتر بکەن.

دووبەرەکی و دژایەتی یەکتر لە نیوسەدەی ڕابردوودا زیانی کوشندەی بە خەباتی ڕزگاری نیشتیمانی ئەو بەشە گەیاندووە و بۆتە بەربەست لەبەردەم پێشکەوتن و گەشەکردنی گەلدا، هەروەکو ئەو دەرزە سیاسیە کوشندەیە کاریگەری خراپ و تێکدەرانەی لەسەر هەموو بوارەکانی ژیان و پێشکەوتنی کۆمەڵگەوە نواندووە و تائێستاش بەردەوامە. بۆیە ئاماژە بەو لایەنە دەکەین، چونکە تێکۆشەری نەمر ئەحمەد فەقێ ڕەش بووە قوربانی دەستی چەند چەکدارێکی کورد کە لەلایەن پارتێکی سیاسیەوە پشتگیریکران و ئێستاش پەنادەدرێن. جێگەی بیرخستنەوەیە، کەوا ئەو جۆرە تاوانکاریە لێرە و لەوێدا روویانداوە و لەلایەن پارتە سیاسیەکانەوە لەژێر بەرژەوەندیە نانیشتیمانیەکاندا بەرگری لێکراوە. بۆیە ئەو تاوانەی لێرەدا نوسراوە یەکەم نمونە نییە.

لە ساڵی ١٩٧٩ دا هێرشەکانی ڕژێمی ئیسلامی ئێران بەسەر شارەکانی کوردستان بوونەهۆی شکان و کشانەوەی هێزەکانی حزبی دیموکراتی کوردستان بۆ شاخەکان و ناوچە سنوریەکان. لەدوای ئەوە سەرکردایەتی حزبی سۆسیالیستی کوردستان پەیوەندی لەگەڵ ڕژێمی ئیسلامی ئێران دەبەستێت، بەمجۆرە هاتووچۆ دروست دەبێت. وەکو لە بەشی یەکەمدا گوترا لە ئەنجامی داگیرکردنی بارەگاکانی سەرکردایەتی حزبی سۆسیالیست لە ١٩٨٣ دا لەلایەن هێزەکانی یەکێتی نیشتیمانی کوردستانەوە، حزبی سۆسیالیست بارەگای سەرکردایەتی گواستەوە گوندی زێوکە، هەروەها زۆربەی بەرپرس و فەرماندەکان ماڵومنداڵیان بردە شارەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان. ئەحمەد فەقێ ڕەش بانگکرایەوە سەرکردایەتی لە زێوکە، بەمجۆرە لە هەرێمی ٩ ی باڵەك نەما.

بۆیە ئەویش ماڵەکەی دەگوازێتەوە دیوی کوردستانی ئێران و لەشاری ورمێ نیشتەجێ دەبن. هەرچەندە ئەو دڵنیا نەبوو و زۆر بە گومان بوو، چونکە دەیزانی ڕژێمی ئیسلامی ئێران چاڵاکیەکانی ئەویان دژ بە هێزەکانی ڕژێمی ئیسلامی لەساڵی ١٩٧٩دا لەبیرنەکردووە و بەدوایەوەن و لەدەرفەت دەگەڕێن. زۆرجار لای هاوڕێ پێشمەرگەکانی دەیگوت

“هەرگیز لەوانە دڵنیانیم، ڕۆژێ ئەو دڕندانە دەمکوژن!”.
جگەلە ڕژێمی ئیسلامی لەبەرئەوەی فەرماندەیەکی مەفرەزە سەرەتایەکانی هەڵگیرسانەوەی خەباتی چەکداری بوو و کەسێکی ناودار و خۆشەویست بوو لەناوچەکەی خۆیدا، لەلایەن لایەنە سیاسیە ڕکابەرەکانیشەوە ململانێی کراوە، بەڵام ئەو کەسایەتیەکی بەهێزی هەبوو و ملکەچی داواکاری هیچ لایەنێک نەبووە. بەپێی زانیاریەکان لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستانەوە دژایەتی کراوە. دیارە ئەوسا پارتی پەیوەندی لەگەڵ ڕژێمی ئیسلامی ئێراندا لەوپەڕی بەهێزیدا بوو و لە بەرەکانی شەڕدا دژی سوپای ئێراق هاوکاری سوپای ئێرانیان بەخەستی دەکرد، هەروەها بەبوونی کەسێکی بەهێزی وەکو ئەحمەد فەقێ ئەمەش لە ناوچەکەدا واپێدەچێ دڵخۆش نەبوون، جگەلەوە هۆکاریتریش هەبوون (لەخوارەوە نوسراوە) کەوابکەن پارتی ئارەزووی ئەو نەکەن.
لەو سەروبەندەدا لە هاوینی ساڵی ١٩٨٤ دا لەکاتێکدا سەرکردایەتی حزبی سۆسیالست لەلاوازیدا بوو و لە گوندی زێوکە بووە، هێزی پارێزگاری ئەوتۆی لێ نەبووە، هێزێکی پارتی دیموکراتی کوردستان بە سەرپەرشتی بابەکر زێباری بەسەر سەرکردایەتی حزبی سۆسیالستدا دەدەن.
پێشمەرگەی دێرین ئازاد کاکل لەبەرگی دووەمی بیرەوەریەکانیدا ئاماژە بەوە دەکات کە ئەوسا پارتی زۆر دژی حزبی دیموکرات بوون و بەهاوکاری هێزەکانی ئێران بەدوای پێشمەرگەکانی دیموکراتەوە بوون، هەوڵیان دەدا حزبی سۆسیالیستیش بێننە سەنگەری خۆیان دژی حزبی دیموکرات بەڵام سەرکردایەتی سۆسیالیست بەتووندی دژی ئەو داوایەی پارتی دەوەستنەوە. لە لاپەڕە ٤١ دا دەنوسێت: “لە کۆتایی مانگی ٧ دا هێزێکی هاوبەشی پارتی و پاسداری ئێران بە فەرماندەی بابەکر زێباری بەبیانووی گەڕان بەدوای پێشمەرگەکانی حزبی دیموکرات لەپێنای هاوپەیمانی لە کتوپڕێک هێرشێکی فراوانیان کردە سەر بارەگای مەکتەبی سیاسی سۆسیالیست لەبناری شاخی سپی زۆر (لە گوندی زێوکە) بە بیانووی ئەوەی پێشمەرگە و بریندارى حزبی دیموکراتی ئێران لەناو بارەگای سۆسیالیست حەشار دراون. مەکتەبی سیاسی لەوکاتە هێزێکی ئەوتۆی لەبارەگای سەرکردایەتی نەبوو ئەوەی لێشی بوو زۆریان بێچەک بوون بە حسابیش ئەو ناوچەیە لەژێر ڕکێفی حکومەتی ئێرانە و ئەمانە، لە سەرکردایەتیش تەنیا مامۆستا مەلا ناسحی لێبوو.
هێزەکانی پارتی و پاسداری ئێرانی بەچەکی هاوەن و هەموو جۆرە چەکێک تەقە لە بارەگای سەرکردایەتی دەکەن، بەڵام پێشمەرگەکانی سۆسیالیست لەیان بێدەنگ نابن، تەقەیان لێدەکەن، سێ کەسیان لی بریندرا دەکەن و یەکیان لێ دەکوژن، لە هێزەکانی ئێمەش هەڤاڵ ئاسۆ

حەسەن سکرتێری یەکێتی لاوانی سۆسیالیستی کوردستان بریندار دەبێت…"
هەروەها دەنوسێت: "مولازم بابەکری پارتی و هێزێکی ٥٠٠ – ٦٠٠ کەسی تێکەڵە لە پارتی و جەنگەهای نامنەزەمی ئێران کە هێزێکی تایبەتی پارتی و ئێران بوون کە پێیان دەگوتن گروی زەربەتی و بە تایبەت بەدوای دیموکراتدا دە بە دە دەگەڕان. مولازم بابەکر بەو بیانووەی کە گوایە برینداری دیموکرات لە ڕێگای کاک ئەحمەد فەقێ ڕەشەوە هاتوونەتە مەقەڕەکانی ئێمە، پارتیش بۆ ئەوەی سۆسیالیست بە ئێران تەمێ بکات کەتبوونە پێشیان…"
محەمەدی حاجی مەحمود لە بیرەوەرییەکانیدا ئاماژە بەوە دەکات کە پارتی و ئێران لەبەرئەوە لە حزبی سۆسیالیست تووڕەبوون، چونکە سۆسیالیست بەیانی دەرکردبوو و ڕەخنەی لە پارتی و ئێران لە شەڕی حزبی دیموکرات گرتبوو و دژی شەڕەکە بوو، لە ڕادیۆکەی حزبی دیموکراتدا چەند جارێک بەیانەکە خوێندراوەتەوە، پارتیش بەیانەکەیان وەرگرتبوو و دابوویانە ئێران، وە ئێرانیش لەبەرامبەر ئەوەدا دوو ئەندامی سەرکردایەتی سۆسیالیست سەید کاکە و مەلا ناسیح دەگرێت.
بەپێی گێڕانەوەی هەندێ لە پێشمەرگەکانی ئەوسا گومانی زۆر هەیە کەوا مەبەستیان لەو بەسەردادانە کوشتنی ئەحمەد فەقێ ڕەش بووە، بەڵام ئەوکات ئەو بەسەردان چووبووە دۆڵی ڕوست و لەوێ نەبووە. کاتێ ئەحمەد فەقێ ڕەش بەو هەواڵە دەزانێ زۆر هەراسان دەبێ و ئەو پێشێلکارییەی پارتی بە کارێکی دوژمنانە دەبینێ، بۆیە ئەوان لە دۆڵی روست خۆیان بۆ شەڕ ئامادە دەکەن. ئەحمەد فەقێ ڕەش پێشمەرگەیەک دەنێرێتە سەرکردایەتی حزبی سۆسیالیست، بە پیشمەرگەکەدا کۆدێکی نهێنی دەنێرن، کە ئەگەر سەرکردایەتی ڕێگە بدات ئەوا ئەوان ئامادەن لە دۆڵی رۆست لە هێزەکەی پارتی بدەن. کۆدەکەش بەو شێوەیە بووە، ئەگەر سەرکردایەتی بڕیاری شەڕیدا لە ئێزگەدا ناوی نهێنی (ئاگر گەرمە) بگوترێت، بەڵام ئەگەر بڕیاری شەڕ نەبوو بگوترێت (مانگ لە چواردەیە). سەرکردایەتی حزبی سۆسیالیست دژی هەڵگیرساندنی شەڕ دەبێت، بۆیە کۆدی مانگ لە چواردەیە لە ئیزگەدا دەگوترێتەوە. دوای ئەوە ئەحمەد فەقێ ڕەش و هێزەکەی بەرەو سەرکردایەتی حزبی سۆسیالیست دەگەڕێنەوە، لە ڕێگەدا تووشی هەندێ پێشمەرگەی پارتی دەبن، ئەو پێشمەرگانە سرەشمەیی دەبن. ئەحمەد فەقێ ڕەش نیازی هەبووە چەکیان بکات، بەڵام ئەو پێشمەرگانەی کە لەگەڵیدابوون لەبەر ناسیاویان لەگەڵیاندا ڕێگەیان پێ گرتووە. ئەحمەد فەقێ ڕەش لەوە بە تووڕەییەوە بەو پێشمەرگە پارتیانە دەڵێ، "بە ئیدریس بڵێن، باچیتر منداڵوتاڵان بۆ سەرکردایەتی نەنێرێت، ئەگەر پیاوە با بۆخۆی بێت". سەرکردایەتی

پارتی بەوەیان زانیبۆوە. دواتر پارتی نێردەیەک بۆ ئاشتبوونەوە دەنێرێت. نێردەکەی پارتی لەژێر سەرپەرشتی فەرەنسۆ هەریری دەبێت، لە دانیشتنەکەدا فەرەنسۆ هەریری بەشێوەی گاڵتە بە ئەحمەد فەقێ ڕەش دەڵێ "هاتتین بەڵام لێرەنەبووی!". ئەویش لەوەڵامدا دەڵێ "خۆزگە لێرەبام، ئەوجا دەتانزانی ئەحمەد فەقێ ڕەش کێیە!".

ئەحمەد فەقێ ڕەش بوونی خۆی لە ئێران پێخۆش نەبووە، جارجارە بۆ پارێزگاری خۆی دەمانچەیەکی هەڵگرتووە کە لەژێرپشدێنەکەی و ساقۆیەکەیدا شاردوویەتیەوە، حەزی نەکردووە بەچەکەوە ببیندرێت. دەگێڕنەوە کە زۆرجار گوتوویەتی "کە لە ئێران ل□ ئاوێنەدا خۆم بەچەکەوە دەبینم، وەکو جاش خۆم دێتە بەر چاو". بۆیە زۆربەی کاتەکان بێ چەک بوو یان ئەگەر هەڵیگرتبا دەمانچەی بە شاراوەیی هەڵدەگرت.

حزبی سۆسیالستی کوردستان لە شەری ناوخۆی ١٩٨٣ – ١٩٨٤ دا ژمارەیەکی زۆر فەرماندە و کادیر و پێشمەرگە لەدەست دەدات، لە ساڵی ١٩٨٤ و سەرەتای ساڵی ١٩٨٥ دا کێشە ناوخۆیەکان گەورەتردەبن و تەنگ بە پارتەکە هەڵدەچنن، ناکۆکی لەنێوان ئەندامانی سەرکردایەتی و ڕەخنە و نارەزایی لەلایەن ئەندام و کادیرانی خوارووە لە سەرکردایەتی حزبی سۆسیالست، دەبنەهۆی ئەوەی بەشێك لە فەرماندە و کادیر و پێشمەرگە لەژێر سەرپەرشتی قادر عەزیزدا جیاببنەوە و وەکو ئیتیجاهی شۆڕشگێر خۆیان دەناسێنن. دەگوترێت ئەحمەد فەقێ ڕەش تێگەیشتنی بۆ ڕەخنە و گلەیەکان هەبوو بەڵام لەگەل جیابوونەوە نەبووە. زۆر ناخایەنێ ل□ بەرەوروبوونەوەیەکی کتوپڕی هەندێ لە هێزەکانی هەردوولا فەرماندەی بەتوانا و ناسراوی دەشتی هەولێر قادر مستەفا دەبێتە قوربانی. ئەحمەد فەقێ ڕەش بەو هەواڵە زۆر تێکدەچێت، دوای ئەو ڕووداوە بەمەبەستی بەهاناچوون و کۆکردنەوەی پێشمەرگەکان بڕیاری رۆیشتن دەدات.

بڕیاربووە بچێتە شاری شنۆ و لەوێوە بۆ لای هێزەکانی پێشمەرگە. دوو لە پێشمەرگەکانی ڕۆژی پێشتر لە شاری شنۆ هەست دەکەن کە پێشمەرگەیەکی پارتی بەناوی ئازاد عەریف شێخە چاودێریان دەکات. ئەوانیش ئەوە بە ئەحمەد فەقێ ڕەش دەڵین و داوا دەکەن لەگەڵی بچن، بەڵام ئەحمەد فەقێ ڕەش ڕێگە نادات. دەگێڕنەوە و دەڵێن بەرلەوەی ماڵەکەی بەجێبهێڵێت کچە بچوکەکەی "پەخشان" لە ئامێز دەگرێت و زۆر ماچی دەکات، بە خێزانەکەی دەڵێت "واهەست دەکەم کچەکەم نابینمەوە، دڵم گوشراوە!". بەتەنیا لە ماڵەکەی خۆیەوە کە لە شاری ورمێ بوو بەرەو شاری شنۆ بەڕێدەکەوێت، تەنها دەمانچەیەکی پێبووە کە لەژێر پشدێن و چاکەتەکەیدا دەیشارێتەوە. لە شاری شنۆ شەو لەماڵی دۆستێکی دە بێت.

لە بەیانی ١٩٨٥\١١\٢٦ دا ماشێنێکی جێب بەکرێدەگرێت کە شوفێرەکەی کەسێکی بارزانی دەبێت بەناوی حەسەن ئەحمەد، لەلاپەڕگەی شار دەیەوێت هەندێ مریشك بکڕێت و لەگەڵ خۆیدا بۆ پێشمەرگەکانی ببات، لەو کاتەدا لە پەنایەکدا لە ناکاو دوو چەکدار هێرشیان دەکەنەسەر و دەیاندەنە بەر ڕێژنەی گولە، لە ئەنجامدا هەردووکیان ئەحمەد فەقێ ڕەش و شوفێرەکە دەکوژرێن. بەپێی زانیاریەکانی ئەوسا کە لە بەیان و گۆڤاری حزبی سۆسیالیستدا بڵاوکرایەوە و بەپێی زانیاریەکانی هاوڕێیانی کەناڵە کۆمەڵایەتیەکانی وەکو فەیسبووك ئەو دوو چەکدارەی تەقەیان لێدەکەن یەکیان ناوی "ئازاد عەریف شێخە" و ئەویتریان ناوی "ڕەسوڵ حسێن" دەبێ کە هەردووکیان خەڵکی ڕوستن و پێشمەرگەی پارتی بوون.

دوای ئەوە ڕژێمی ئیسلامی ئێران ئازاد عەریف شێخ دەگرن، نزیکەی دوومانگ لە زینداندا دەیهێڵنەوە و پاشان ئازادی دەکەن. دوای ئەوە ئازاد عەریف دەچێتەوە ناو ڕژێمی ئێراق و دەبێتەوە سیخوڕی ڕژێم. دەگوترێت پارتی هاوکاریان کرد و ڕەوانی ناو ڕژێمیان کردەوە. کەسێکی دیکە بەناوی رەسول حوسێن لەگەڵ پارتی دەمێنێتەوە، دواتر لە دۆڵی روست دەکەوێتە بۆسەی جاشەکانی ڕژێم و دەکوژرێت. دەگوترێت کە جلەکانیان پشکنیووە ناسنامەی ئیستخباراتی ڕژێمی بەعسی پێبووە (چەند راستە نازانین). لێرەدا کۆمەڵێ پرسیار سەرهەڵدەدەن. چۆن کەسی تاوانبار دوای دوو مانگ ئازاد دەکرێت، ئەگەر گرتنەکە شانۆگەری و دیزەبەرخۆنەی تاوانەکە نەبووە؟ ڕژێمی ئێران لەسەر تریاکفرۆشتن خەڵک لەسێدارە دەدا، چۆن لەسەر پیاوکوشتن دوای دوو مانگ بکوژیان ئازاد کرد؟ بەڵام بێگومان ئەگەر کارێک پەیوەندی بە ئیتلاعات و دەسەڵاتدارانەوە هەبێت هەموو دەرئەنجامێک کراوەیە، چونکە دادگا لەژێرچنگی دەسەڵاتدایە. لەو کەیسەی پیاوکوشتنەدا دەستوبردیەکی ئاشکرا هەبووە! گونجاوە بپرسین ئەگەر ئەو دوو پێشمەرگەی پارتی هەڵسابان بە کوشتنی شوفێرە بارزانیەکە و ئەحمەد فەقێ ڕەشی لەگەڵدا نەبوایە، ئایا بارزانیەکان و سەرانی خێڵی بارزانی هەروا ئاسان لێیانخۆش دەبوون؟ ئایا نمونەی وا هەیە کە پێمان بڵێ بەڵێ بارزانیەکان لە بکوژی "سەرانی" خۆش دەبن؟ جگەلەوە ئایا بەپێی تێگەیشتنی سەرانی پارتی دەکرێ بە سولحی عەشایەری کەسی پیاوکوژ و تاوانبار بەکوشتن سزا نەدرێت؟ گونجاوە لێرەدا نمونەیەک بهێنینەوە، لە نەوەتەکاندا دوای ئەوەی سەرکردایەتی پارتی دێنە مەسیف و سەری ڕەش، جارێکیان لەسەر دوژمنداری لە گوندی بیرێژ کەسێک دەکوژرێت، کەسی تاوانبار دەگرن و دەیهێنن بەلای سەرۆکی پارتی مەسعود بارزانی، ئەویش یەکسەر بڕیاری کوشتنەوەی تاوانبار

دەدات و دەڵێ "بەپێی ڕێبازی بارزانی دەبێ پیاوکوژ بکوژرێتەوە!"، بەڵێ بکوژەکە بە یەکوودوو گولەباران دەکرێت. کەواتە بەپێی ڕێبازی بارزانی پیاوکوژ دەبێ بکوژرێتەوە. بەڵام بەپێی نموونەکانی مێژووی ئەوان ئەو تەگەیشتنە بەپێی بەرژەوەندیەکان دەگۆڕێت و ئەو پیاوکوژانە ناگرێتەوە کە سەر بە خۆیانن. بەڵێ ئەگەر تەنها کوژراوەکە شوفێرێ بارزانیەکە بوایە و هیچ بەرژەوەندیەکی بنەماڵەی بارزانی لەئارادا نەبوایە، ئەوا زیاتر ڕێیدەچیتە کە هەردوو بکوژەکە هەوەی کوشتنیان بەزووترینکات دەدرایەوە. لەلایەکیتر دوای بەربوونی ئازاد عەریف شەخە دوای دوو مانگ لەبەرچی پارتی نەیگرت و سزای نەدا، لەکاتێکدا وەکو دەگێڕنەوە سکرتێری حزبی سۆسیالست کەچکردوو ڕەسول مامەند خۆی پەیوەندی بە سەرۆکی پارتیەوە مەسعود بارزانیەوە کردبوو و وە مەسعود بارزانی "بەڵێنی پێدابوو" کە تاوانبار سزا بدەن.

پاشان ئەگەر پارتی باکی بە سەرکردەیەکی حزبێکی کوردستانی نەبوو خۆ ئەو کەسێکی بارزانی کوشتبوو! لەلایەکیتر ئەوەی گومان لەو هەڵسوکەوتەی پارتی بەهێزتر دەکەن تەسلیمبوونەوەی ئازاد عەریفە بە حکومەتی ئێراق. ئەوەش تیئۆری دەستهەبوونی پارتی لە تاوانەکەدا و دواتر دەربازکردنی بۆ ناو ڕژێم بەهێزتردەکەن. هەروەها سەبارەت بە تەمەتبارەکەیتر بۆچی دوای تاوانەکە ڕەسول حسەن دەستگیرنەکرا و لەنێو ڕیزەکانی پارتیدا پارێزگاری لەکرا؟ ڕەسوڵ حوسەن بۆ ماوەیەک لەناو پارتی وەکو پێشمەرگەی پارتی مایەوە تا ئەو ساتەی کەوتە نێو بەسەی جاشان و کوژرا. بەڵێ دەکرێ بڵێین ئێران و پارتی هەردوولایان بەرژەوەندیان لە نەمانی ئەحمەد فەقێ ڕەشدا هەبوو، چونکە ئەحمەد فەقێ ڕەش لەلایەک بە کوشتنی پاسدار و سەربازی ئێرانی لەلایەن ئێرانەوە ناوی لەلیستی ڕەشدا بوو، لەلایەکیتر واپێدەچێ پارتی بە کوشتنی "عەریف شەخەی سیخوڕ" باوکی ئازاد وەکو تاوانبار سەیری ئەحمەد فەقێ ڕەشی کردووە، هەروەها بە توانا و کەسایەتی ئەو دڵخۆش نەبوون و جگەلەوە ئەحمەد فەقێ ڕەش سوکایەتی بە پێشمەرگەی پارتی و ئیدریس بارزانی کردبوو. سەبارەت بە قوربانیە بارزانیەکە واپێدەچێ بنەماڵەکەی بەجۆرێک لە جۆرەکان بە پارە و قەرەبوو بێدەنگکراون (چۆن بووە نازانین و زانیاریمان نییە).
جێگەی ئاماژە پێدانە محەمەدی حاجی مەحمود لە بەرگی دووەمی بیرەوەریەکانیدا دەڵێ پارتی ئەحمەد فەقێ ڕەشیان شەهید کرد. واتە ئەو پەنجەی تاوانباری ڕاستەوخۆ ئاراستەی پارتی دەکات.

دەنوسێت: "پارتی کە دەستی نەدەڕۆیشت بە دەستایەتی دەیکوشتین و کە

دەستی ڕۆیشت بە ئاشکرا ئەحمەد فەقێ ڕەش احتیاتی مەکتەبی سیاسیان لە شنۆ شەهید کرد، تائێستاش قاتیلەکەی ئامر لیوایە لای پارتی بەناوی ئازاد عەریف شێخە”.

بەڵام بۆچی ئازاد عەریف شێخە بە تیرۆرکردنی ئەحمەد فەقێ ڕەش هەلسا؟ بەپێی زانیاریەکان و بەپێی بیرەوەریەکانی عەبدوڵلا ئاغای پشدەری لە کتێبی (یاداشتەکانم لە شۆڕشی ئەیلولی مەزن) کە ئەوسا ئامر هێزی باڵەک بووە، لە لاپەڕە ٢٩دا دەنوسێت: “عەریف شێخە (باوکی ئازاد) خەڵکی گوندی رۆست لەسەر تۆپی ٢٥ رەتل ئیشی دەکرد زۆر شارەزا و لێزان بوو لە بەکارهێنانی تۆپ و چەند ساڵ خزمەتی هەبوو، بەڵام بەداخەوە لە ساڵی ١٩٧٤ دا بەهۆی برای خۆی (هەمزە) کەوا لەناو دەزگایەکانی جاسوسی دوژمندا ئیشی دەکرد هەڵگەڕایەوە لە شۆڕش و بەنهێنی کەوتە پەیوەندی کردن و بوو بە یەکێک لە سیخوڕەکان و لە ساڵێ ١٩٧٦ دا بەدەستی شۆڕشگێڕانی کورد کوژرا…” ئەوەی عەبدوڵا ئاغا دەیگێڕێتەوە و ئاماژەی بۆ دەکات لای خەڵکی ناوچەکە شتێکی شاراوە نەبووە، زۆربەی خەڵک بەو ڕاستیەیان زانیووە. بەپێی زانیاریەکان دوای هەڵگیرسانەوەی خەباتی چەکداری لە ساڵی ١٩٧٦ دا و دواتر لەلایەن هێزی پێشمەرگەوە ئەوسا بڕیاری کوشتنی پیاوخراپ و سیخوڕەکانی ناوچەکە دەدرێت. دەگوترێت ئەو چ□اکیەی کوشتنی سیخوڕان بە فەرمانی سەرکردەی ئەوسای بزوتنەوەی سۆسیالیست و یەکێتی دکتۆر خالید سەعیدەوە بووە. عەریف شێخە یەکێ لەو سیخوڕانە دەبێت کە دەکوژرێت. دەگێڕنەوە کە خەڵکی ناوچەکە زانیویانە کێ بەو چ□اکیە هەڵساوە. بەڵام بنەماڵەی عەریف شێخە پێیانوابووە کەوا ئەحمەد فەقێ ڕەش ئەوی کوشتووە، هەرچەندە ئەو هیچ پەیوەندی بە کوشتنی ئەو سیخورەوە نەبووە.

ئایا پارتیش هەمان تێگەیشتنی هەبووە نازانین، بەڵام واپێدەچێ. ئایا ئازاد عەریف شێخە لەلایەن پارتیەوە وایتێگەیەندراوە و هاندراوە؟ لەمبارەیەوە زانیاریەکی ڕوون نییە. بەڵام ئایا پارتی چۆن سەیری عەریف شێخەی کردووە، ئایا وەکو ئەندامی نهێنی پارتی سەیری کردووە یان بەشێوەیکیتر، زانیاری ڕوونمان لەمبارەیەوە نییە. دیارە دەگوترێت سەردەمێک لەلایەن پارتیەوە پۆستەری شەهیدانی بۆ کراوە وە ئەگەر ئێستا موچەی شەهیدانەی لەلایەن پارتیەوە بۆ بڕابێتەوە وادیارە پارتی بە ئەندامی خۆی داناوە و کوشتنیشی بە نارەوا و تاوان داناوە. ئەو هەڵسوکەوتە پێشتر لە پارتی بیندراوە چونکە لەدوای ڕاپەرین زۆر لە کۆنە جاش و سیخوڕ و جەیشی شەعبی خۆیان وەکو ئەندامی پارتی لەقەلەمدا و پارتی پەنایدان و بەرگری لێکردن. بێگومان وەڵامی زۆر لەو پرسیارانە لای پارتی و کەسی

تۆمەتبارە و تەنها دادگایەکی سەربەخۆ و رەوا رەنگە بتوانێ ساغیان کاتەوە. وەکو دەگێڕنەوە خودی ئەحمەد فەقێ ڕەش، سەبارەت بە کوشتنی عەریف شێخە ئەوەی گوتووە کەوا ئەو لەگەڵ کوشتنی نەبووە بەڵکو پێیوابووە دەکرا بە ئامۆژگاری وایلێبکەن واز لە سیخوڕی بهێنێت.

بەپێی زانیارییەکانی سەرچاوەیەک ئازاد عەریف شێخە لە ساڵی ١٩٨٢ دا لەلایەن مەفرەزەیەکی حزبی شوعییەوە دەستگیردەکرێت. دوای خۆپیشاندانەکانی ساڵی ١٩٨٢ لە هەولێر و هەندێ شوێنیتردا، ئازاد عەریف شێخە کە سیخوری ڕژێم بووە، زمانی لە هەندێ خوێندکاری ناوچەکەداوە و بەگرتیداون، لە رێکخستنەوە ئەو هەواڵە دەگەیەندرێتە هێزەکانی حزبی شوعی، بەمجۆرە مەفرەزەیەکی حزبی شوعی دەچن دەیگرن. ئازاد دەگیرێ و وەکو سیخور دەخرێتە بەر لێپرسینەوە، دارکاری دەکرێت و ئازار دەدرێت. دوای ماوەیەک مانەوە وەکو بەند لەلای هێزەکەی حزبی شوعی، لەلایەن نەجمەدین گەرەنییەوە کە فەرماندەیەکی پارتی بوو و سەرپەرشتی هێزێکی پارتی لە دۆڵی رۆست کردووە هەوڵی ئازادکردنی ئازاد دەدرێت. ئەوسا نێوانی حزبی شوعی و پارتی خۆش بووە. حزبی شوعی بەڵێن لە ئازاد وەردەگرن کەوا نەچێتەوە ناو ڕژێم و نەبێتەوە سیخور، بەمجۆرە بەریدەدەن و دەچیتەلای هێزەکەی پارتی و دەبێتە پێشمەرگەی پارتی دیموکراتی کوردستان.

دوای ئەوە ئازاد هەر لەناوچەی ڕوست پێشمەرگە بووە، زۆرجار بۆی هەڵکەوتووە دەست لە ئەحمەد فەقێ ڕەش بوەشێنێ بەڵام نەیکردووە یا نەیوێراوە. بەڵام لە شاری شنۆی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەژێر چەتری ڕژێمی ئیسلامی ئێران و پارتی دیموکراتی کوردستاندا ئەو تاوانەی ئەنجامدا. بەپێی زانیارییەکان ئێستا ئازاد عەریف شێخە لەگەڵ پارتیە بەپلەی سەربازی عەقید یا حەمید، مووچەیەکی باش وەردەگرێت و ژیانێکی باش دەژیت و بەئازادی دەسوڕێتەوە.

بوونی تاوانبار لەریزی پارتەکانی باشوری کوردستاندا دیاردەیەکی نوێ نییە لە راستیدا. بەمشیوەیە بوونی تاوانبارێک لەڕیزی پارتیدا شتێکی نوێ نییە. پێویستە بگوترێت، ئەو تاوانبارانەی لە ڕیزی پارتە دەسەڵاتدارەکاندا هەن چەند جۆرێکن کە دیارترینیان ئەوانەن، یەکەم: ئەوانەی کە لەلایەن پارتەوە بە تاوان ئاراستەکراون وەکو تیرۆرکردنی سەرانی مامە حەمە، کاوە گەرمیانی، محەمەد حەلاق، رەئوف ئاکرەیی، ڕێناس هتد. دووەم: بەشداربووانی تاوانی گەلکوژی ئەنفال (وەکو کۆنەبەعسییە بەرپرسەکان و سەرۆکجاشەکان)، سێیەم سەرۆکجاش و کۆنە بەعسییەکان کە بەکوشتنی پیشمەرگە و خەباتگێڕان تاوانباران وەکو عەباس ئاغا، مەلا عوزێر، مەمە، قاسم ئاغا، تەحسین شاوێس

(لە ژیاندا نەماوە) هتد.

چوارەم: دوژمندارەکان، ئەوانەی لە کەندا گەلێکیان تاوانێکیان ئەنجام دەدا و دەهاتنە ڕیزی هێزی پێشمەرگەی پارتێک کە وەریدەگرتن و بەرگری لێدەکردن. دیارە کەسی دوژمنداریش هەبوو کە خۆی قوربانی تاوانێک بوو و خۆی دەربازکردبوو و هاتبووە ناو حزبێک. لەبەر بوونی ڕەوتی میلیشیاگەرایی پاوانخوازی بوونی تاوانباران لە ڕیزی پارتی چەکدار و خاوەن دەسەڵاتدا بەهەموو جۆرەکانیەوە هەبووە و هەیە. لە باشوردا بەرژەوەندیەکانی پارت و بنەماڵەی دەسەڵاتدار لەسەرووی دادوەریەوەن، بۆیەش تاوانباران نادرێنە دادگا.

بەکورتی لەبەر نەبوونی کۆمەڵگەیەکی دادوەر و دادگای سەربەخۆ "ئازاد عەریف شێخە" یەکە لەو تۆمەتبارانەیە کە بەئازادی دەسوڕێتەوە. لەهەر کۆمەڵگەیەکدا ئەگەر دادوەری هەبێت، لەسەر تاوانی کوشتن لەو ئاستەدا کەسی تۆمەتبار دەگیرێت بەپێی یاسای کوشتن و تیرۆر، یاسای تاوانی سیخوڕی و ناپاکی دەدرێتە دادگا و لە دادگادا بڕیاری ئەگەری تاوانباری و جۆری تاوان و سزاکانی یەکلادەکرێنەوە. ئەمە گوتن لەدادوەری دەکەین نەک تۆڵەسەندنەوە، بۆیە گرنگە ئەو دوو چەمکە لەیەکتر جیابکرێنەوە و تێکەڵ بەیەک نەکرێن.

ئەرکی بەرپرسیاریی حزبی سۆسیالیست لە ئاست تاوانەکەدا

هەر پارتێکی کوردستان هەڵگری هەر دروشمێکی سیاسی بێت، ئەرکێکی ڕێکخراوەیی و مۆرالی لەسەرشانە کە پارێزگاری لە ئەندامانی بکات و ئاسایشیان بپارێزێت، ئەگەرچی لە باری پارتیزاندا کارێکی سەختە و ئاسان نییە. پێویستە ئەو پارێزگاری و بەرگریکردنە لە یاسای ناوخۆیی پارتەکەدا بنوسرێت، تاکو ئەندام بزانێت لەکاتی زیانلێکەوتندا، بریندار بوون، گیران یا تیرۆرکردندا چۆن پارتەکەی بەرگری لێدەکات و دەتوانێ چی بۆ بکات. بەکورتی پارت وەکو پشتوپەنای ئەندام وایە و دەبێ بەرگری لە ژیان و بوونی ئەندام بکات، هەرکاتێک ئەندام تیرۆرکرا، پارت بەتەدەنگ و بەڕێگەی گونجاو دادوەری بۆ کەسوکاری قوربانی و هاوڕێکانی بەدەستبهێنێت. هەروەها لەباری تیرۆرکردنی ئەندامێکی پارت لەلایەن کەسانی سەر بە پارتێکی دیاریکراو یا هەرکەسێکیتر، ئەرکی پارتە چۆنیەتی ڕووداو و هۆکاری تاوان بەڕوونی بنوسێت و تاوانەکە بۆ ئەندامان و کەسوکاری و ڕایگشتی ڕوونکرێتەوە و ئاشکرا بکرێت.

هەروەها ئەوەش ئاشکرا بکرێت کە پارت چۆن دادوەری لە ئاست تاوانەکەدا بەدەست دەهێنێت. ڕێگەچارەسەرەکان چین؟ ئەگەر بەربەست دروست بوو، بەربەستەکان چین؟

سەبارەت بە حزبی سۆسیالست و چۆنیەتی بەرگری لە ئەندامانی یا

گەیشتن بەدادوەری لە ئەنجامی کارێکی تیرۆرکردندا، نوسراوەیەکی یاسایی ناوخۆ ئەگەر هەشبووبێ سادە و سەرپێی بووە. بەپێی ڕووداوەکانی ڕابردوو واباوبووە کە پشتگیری ئەندام بکرێت و بەرگری لێبکرێت، لە باری کوشتنی ئەندامدا زیاتر کۆنەپارێز و خێڵەکیانە سەیری ئەو بابەتە کراوە و لە یاسای نەنوسراوەی پارتدا و لە بیری ئەندامانیدا ئەوە باو بووە کە کەسی تاوانبار بکوژرێتەوە یا ڕێکەوتنێکی عەشایەری لە نێوان خێزانی تاوانبار و خێزانی قوربانی ئەنجام بدرێت. دیاردەی کۆنی کوشتنەوە وەکو کۆمەڵگەکانی دیکە لە کۆمەڵگەی کوردەواریشدا باوبووە و پارتەکانیش ئەو ڕێگەیان گەلێجار پیادەکردووە، یا چاوپۆشیان لە کارەکە کردووە ئەگەر بەرژەوەندی خۆیانی تێدابووبێت. جاروابووە تاوان بە تاوان چارەسەر کراوە و هەموولا خۆیان لە ئاستیدا کەڕ و ڵاڵ کردووە.

لە باری خەباتی چەکداری لە کۆمەڵگەی کوردەواریدا دامەزراوەی دادوەری ئەگەر هەشبێ لە ئاستی پێویست نییە، دەکرێ پارتێکی باڵادەست لە ناوچەیەکدا خۆی جۆرێک لە دادگا دابمەزرێنێت، ئەوەش کێشەی بێلایەنی و یاسایی زۆرە. پارتەکانی باشوری کوردستان تێگەیشتنی هاوبەشیان بۆچارەسەری کێشەکان نەبووە، جگەلەوە ئەگەر بەرژەوەندیان بەهۆی دادگایەکی خێڵەکیانە کەوتبێتە مەترسی بێگومان دژی وەستاونەتەوە. پارتەکان لەو ئاست و توانایەدا نەبووین بیرولێکدانەوەی کۆنەپارێز و خێلەکیانە تێپەڕینن و سەردەمیانە بیرلە چارەسەری تاوان بکەنەوە. ئەمە لێرەدا مەبەستمان تاوانە لەڕووی یاساییەوە وەکو تیرۆرکردن یا کوشتنی دیل یا هەر تاوانێک بەپێی یاسا بچێتەخانەی تاوان.

سەبارەت بە تیرۆرکردنی ئەندامی سەرکردایەتی حزبی سۆسیالستی کوردستان ئەحمەد فەقێ ڕەش، حزبی سۆسیالیست چیکرد؟ بێگومان وەکو نەریتە باوەکە بیریان لە کوشتنی تاوانباران کردەتەوە و رەنگە هەوڵیش درابێ. دەگوترێت هەوڵێکی جدی لەوبارەیەوە نەبووە، بەپێی گێرانەوەکانی ئەوسا سکرتێری حزبی سۆسیالست کۆچکردوو رەسول مامەند دوای بەربوونی ئازاد عەریف شێخە پەیوەندی بە سەرەکی پارتی مەسعود بارزانییەوە کردووە، وە مەسعود بارزانی بەڵێنی پێداوە سزای ئازاد عەریف شێخە بدات، بەڵام زۆری نەخایاندووە ئازاد عەریف شێخە تەسلیمی حکومەتی عێراق بۆتەوە. لەدوای ئەوە حزبی سۆسیالیستیش بێدەنگی هەڵبژاردووە و کاردانەوەیەکی ئەوتۆی نەبووە.

ئایا هیچ بڵاوکراوەیەکی تایبەت بە تیرۆرکردنەکە و دەستنیشانکردنی تاوانباران بە ئەندامان یا رایگشتی بڵاوکراوەتەوە؟ جگەلە هەواڵەکە لە ئیزگە و بەیاننامەی سەربازی و گۆڤار لەچوارچێوەی

هەواڵەدا لە دوای ئەنجامدانی تاوانەکە شتێکیتر بەناوەکراوەتەوە. هەروەها ئەوەش ڕوونەکراوەتەوە کە ئەو حزبە چەن و بەرنامەی گەیشتن بەدادوەری لەکەیسی تیرۆرکردنی ئەحمەد فەقێ ڕۆشدا چییە.

دوای دۆڕانی حزبی سۆسیالست لە هەڵبژاردنی ساڵی ١٩٩٢ دا، لە پلینۆمێکدا لە هاوینی ساڵی ١٩٩٢ کە لە سەیرانگەی سەرچناری لە سلێمانی بەسترا ئەندامێک پرسیاری تیرۆرکردنی ئەحمەد فەقێ ڕۆش و بێدەنگی حزب لە ئاست تاوانەکەدا لە سکرتێری حزبی سۆسیالیست ڕەسول مامەند دەکات. بەلام ڕەسول مامەند وەڵامی پرسیارەکە ناداتەوە و دەیباتە لایەکیتر. بەگومان ئەو ئەندامە و هاوڕێیانی بەدوای دادوەری لە ئاست تاوانەکەدا دەگەڕان، بۆیە پرسیار لەمبارەیەوە کرا. واپێدەچێ وەڵام نەبووە لەبەرئەوەی حزبی سۆسیالست هیچی نەکردبوو و هیچ بەرنامەیەکیشی نەبووە پیادەی بکات. لەئەگەری بوونی بەرنامەیەکدا ئەو دەیتوانی وەڵامی بێدەنگی و هۆکاری نەبوونی کردار روونکاتەوە. بەنموونە دەیتوانی بڵێ تاوانبار لای پارتییە و پارتی پەنای دەدات و ئەمەش لەباری ئەستادا هێزی ئەوەمان نییە پارتی ناچار بکەین تاونبار رادەستی دادگا بکات. بەڵام خۆدزینەوە لە وەڵام لاوازی و بێبەرنامەیی ئەو حزبە لە ئاست تاوانەکەدا وێنەدەکەن. دیارە ئەوسا هەشتا حزبی سۆسیالیست خاوەنی هێزبوو.

تاوانی کوشتن و تیرۆر بەپێی یاسا

لەهەر وڵاتێکدا یاسای تایبەت بە جۆرەکانی کوشتن هەیە، بۆیە ئاست و قەوارەی سزادان بەپێی باری تاوانەکە دەگۆڕێت. کوشتنی بەئاگایانە و بێئاگایانە و ڕێکەوت و زۆر جۆری دیکەی کوشتن هەیە. ئەمە لێرەدا مەبەستمان تاوانی کوشتنی بەئاگایانەیە کە کەسی بکوژ بەنیازی لەناوبردن تاوانەکە ئەنجام دەدات.

کەسی بکوژ لەباری دەروونی تەندروست دایە و بەپێی پلان بەئاگایانە تاوانەکەی ئەنجامداوە.

بەمجۆرە ئەو کەسەی کەسێکی دیکە دەکوژێت بەپێی یاسای تایبەت بەجۆری کوشتنەکە سزا دەدرێت. بەنموونە لە دانیمارک کەسی تاوانبار لە ٥ ساڵەوە تاکو سزای هەمیشەیی بەپێی یاسای سزای ٢٣٧ هەیە . لە ئەمەریکا کوشتنی بەئاگایانە سزاکەی یا زیندانی هەمیشەیی یا مردنە . لە ئێراقدا سزای کوشتنی بەمەبەست زیندانی هەمیشەیی یا سزای مردنە.

ئەگەر نیازی کوشتنی پلانبۆداندراو لەباری ناکۆکی لەنێوان دوو بەرەدا ڕووبدات یا پەیوەستدار بە ململانێی سیاسی ڕووبدات یا لەلایەن دەسەڵاتی حوکمدارەوە کوشتنی کەسێک ئەنجام بدرێت، تاوانەکە

دەچێتە خانەی تیرۆر، ئەگەر بتواندرێ تاوانبار رادەستی دادگا بکرێت، چاوەروان دەکرێ کەسی تاوانبار بەتووندترین جۆری سزای تیرۆر سزابدرێت.
دیارە ئەگەر کەسی بکوژ لەلایەن ڕژێمێکی داگیرکەرەوە کاری سیخوڕی بکات و بەکاری کوشتنی پالنبۆداندراوەکە هەڵسێت، ئەوە جگەلەوەی کوشتنەکە تیرۆرکردنە، کەسەکە تاوانی سیخوڕی و ناپاکیشی دەکەوێتەسەر، کە ئەویش بەپێی یاسای تایبەت سزای توندی دەکەوێتەسەر. تاوانی سیخوڕی و ناپاکی تاوانێکن دژی هەموو ناسیۆن یا گەل کە دەکرێ لە چەند بارێکدا خۆی بنوێنێ وەکو گەیاندنی زانیاری هەستیار بە دوژمن، هاوکاری دوژمن لە لێدانی لایەنیکی سیاسی سەر بە گەلی ژێردەستە هتد.
لەباری کوشتنی بەمەبەستدا یا تیرۆرکردندا، جگەلە کەسی بکوژ ئەوانەی هاوکاری کەسی بکوژیان بەجۆرێ لە جۆرەکان کردووە سزایان دەکەوێتەسەر. بۆیە یارمەتیدان و هاوکاریکردن لە هەر بارێکدا پەیوەستداری بسەڵمێندرێت، دەکەوێتەژێر یاساکانی سزا. بەهەمانشیوە شاردنەوە یا پەنادانی بەئاگایانەی کەسی تاوانبار سزای لەسەرە، چونکە کەسی تاوانبار دەبێ لەسەر ئەنجامدانی تاوانەکەی رادەستی دادگا بکرێت. هەرکەسێ یا لایەنێ پێشگری لەو پرۆسەیە بکات یا کەسی تاوانبار بەجۆرێ لەجۆرەکان بپارێزێ یا پەنابدات بەپێی یاسا سزای دەکەوێتەسەر.
بەپێی ئەو گوزارشتەی سەرەوە ئەوەمان دەست دەکەوێت، کەوا ئازاد عەریف شەخە و ڕەسوڵ حوسەین بەپێی پلانی داڕێژراو و بەمەبەستی کوشتن فەرماندە و ئەندامی سەرکردایەتی حزبی سۆسیالیست ئەحمەد فەقێ ڕەش لە رۆژی ٢٦/١١/١٩٨٥ دا تیرۆردەکەن. کوشتنەکە بەمەبەستە و تیرۆرکردنە. هەموو رووداوەکانی پێش و دوای ئەنجامدانی تاوانەکە ئاماژە بەهەبوونی هاوکاری و یارمەتی ڕژێمی ئیسلامی ئێران و پارتی دیموکراتی کوردستان لە تاوانەکەدا دەکەن، بەبەڵگەی ئەوەی ئێران سزای تاوانبار ئازاد عەریف شەخەی نەدا و ئازادیکرد، هەروەها چەکداری پارتی بوو و پاشان پارتی سزای نەدا و بە ناو ڕژێم بەڕێیانکرد، وە ئێستاش ئەندامی پارتیە و مووچەی باشی بە بڕاوەتەوە و میشیش میوانی پارتی نییە.
واتە ئێران و پارتی تۆمەتی هاوکاری لەکاتی تاواندا و پاشان پاراستن و پەنادانی تاوانباریان دەکەوێتە ئەستۆ. ئەوەش ئەرکی دادگایەکی رەوای سەربەخۆیە کە بتوانێ یاسایانە بیسەڵمێنێت و سزا بە تاوانباران ببڕێتەوە. ئایا تاچەند ئازاد عەریف پەیوەندی بەڕژێمی بەعسەوە هەبووە و سیخوڕ بووە لە کاتی ئەنجامدانی تاوانکەدا پێویستی بەسەڵماندن هەیە. فاکتەکان ئاماژە بەهەبوونی

پەیوەندی دەکەن، چون مەفرەزەیەکی حزبی شوعی لەسەر ئەوە لە ساڵی ١٩٨٢ دا دەچن دەیگرن و دەیهێنن، ئەمە نازانین ئەوسا حزبی شوعی چیان لێدەرهێناوە و چیان دەستکەوتووە. دواتر کە تاوانەکە ئەنجام دەدات دوای دوو مانگ دەچێتەوە ناو ڕژێم و وەکو دەگوترێت دەبێتەوە پیاوی حکومەت. گومان لەوەشدا نییە کە تیرۆرکردنی کەسێکی پلە بەرزی وەکو ئەحمەد فەقێ ڕەش لەلایەن ڕژێمی بەعسەوە خەڵات دەکرێت و کەسی تاوانبار بەرزدەکاتەوە. بۆ نمونە هەر کەسێک پێشمەرگەیەک یا سەرکردەیەکی پێشمەرگەی تیرۆر بکردایە لەلایەن ڕژێمی بەعسەوە خەڵات دەکرا و ئەو کەسەش دەکرا بکرێتە سەرۆکی مەفرەزەی خاسە، بۆ نمونە عەوڵا تورگ لە ئەنجامی تیرۆرکردنی فەرماندە سلێمان بیرەژیدا لە گوندی چیوە لە کۆتایی حەفتاکاندا، لەلایەن ڕژێمی بەعسەوە خەڵاتکرا و کرایە سەرۆکی مەفرەزە خاسە. بۆیە گومان دەکرێ کە ئازاد عەریف شێخە لەکاتی پێشمەرگایەتیدا و تاکو ئەنجامدانی تاوانەکە پەیوەندی بە ڕژێمی بەعسەوە نەبووبێ، وە هەروەها گومان دەکرێ کە ڕژێمی بەعس بەگرنگی زۆرەوە تیرۆری سەرکردەیەکی پێشمەرگەیان وەرنەگرتبێ و تاوانباریش دەستخۆشی لێنەکرابێ و خەڵاتیش نەکرابێ.

بێگومان سەدان کەیسی تاوان هەیە کە بێچارەسەر ماونەتەوە و کەسوکاری قوربانیان چاوەڕوانی دادوەری دەکەن، زۆربەیان ئەوە دەزانن کە هەرگیز دادوەری نابینن و بەحەسرەتی سزادانی تاوانباران سەردەنێنەوە. لە باشوری کوردستاندا تاوانبارانی سەر بە پارتی دەسەڵاتدار پەنا دەدرێن یا لە باشترین باردا چارەسەرێکی خێلەکیانە دەدۆزنەوە و بەمجۆرە کەسی تاوانبار لەسزادان دەپارێزرێت. یا سیناریۆیەک ڕێکدەخەن و تاوانەکە دەبەنە ئاقارێکیتر.

لە ئەگەری بوونی دەسەڵاتێکی نیشتیمانی و دیموکراسی ڕەوا و دادوەردا، کەتیایدا دەستورێکی مرۆڤدۆست و شارستانی بەکردەوە سەروەرە، کەسوکاری قوربانیان دەتوانن سکاڵا و بەلگەکانی تاوانی تیرۆرکردن، گرتن و بزرکردن و دیل کوشتنەکان بدەنە دامەزراوی پەیوەستدار بە کۆکردنەوەی تۆماری تاوانکارییەکان و دروستکردنی کەیسی یاسایی لەسەر تۆمەتباران، دەستگیرکردنیان و دادگاییکردنیان لەدادگادا، ئەوسا چۆنیەتی، جۆر و بڕیاری دادگا دیاردەکرێن و بڕیاریان لەسەر دەدەرێت. لەو بارەدا دەکرێ تاوانباران سزای رەوای خۆیان وەرگرن.

بەڵام لەکاتێکدا کە دەسەڵاتێکی دادوەر بوونی نییە، مافەکانی مرۆڤ پێشێل دەکرێن، گرنگە ڕێکخراوێکی سڤیل بەکاری کۆکردنەوە و بەدۆکومێنتکردنی تاوانە کەسییەکانی وەکو تاوانەکانی وونکردنی کەسەکان، تیرۆرکردنە سیاسییەکان، دیلوکوشتن لە شەڕەکانی ناوخۆدا،

ئەنفالکردنەکان (ئەوانەی خەڵکیان دایەدەست ڕژێم) هەڵسەت. پێویستە ئەو تاوانانە بنوسرێنەوە و بەدۆکومێنت بکرێن، تاکو وون نەبن بەڵکو دوای دەساڵیتر یا دوو یا سێ دەیەیتر تاوانباران راپێچی دادگابکرێن، وەکو ئەوەی جولەکەکان لە ئاست تاوانبارە نازیەکاندا دەیکەن. گەیاندنی تاوانباران بە دادگا جگەلەوەی پرسێیەکی ڕەوای دادوەریە، هەنگاوی گرنگی ڕێگەگرتنە بە دووبارەبوونەوەی تاوان. لەبیرمان نەچێت کە تاوان ئاشکرابوو کەن دەبەت بەدام ون نابێت. لەلایەکیتر گرنگە ئەو تۆمارانە لە مێژووی گەلدا بۆ زیندوویی هەبن و خەڵکی کوردستان و نەوەکانی داهاتوو لەو راستیانە ئاگادار بکرێنەوە.

2019-2-17

پەراوێز و سەرچاوە:

کوشتن بەپێی یاسای دانیمارکی:Manddrab https://danskelove.dk/straffeloven/237

کوشتن بەپێی یاسای ئەمەریکی:Murder ,(https://en.wikipedia.org/wiki/Murder_(United_States_law

سیخوڕی Espionage: Espionage: https://en.wikipedia.org/wiki/Espionage

ناپاکی Treason: https://en.wikipedia.org/wiki/Treason

یاداشتەکانم لە شەشی ئەیلولی مەزن لە ساڵەکانی ١٩٦٤ – ١٩٧٥، بەرگی دووەم، عەبدوڵلا پشدەری،٢٠٠٤

ئازاد کاکل، بەرگی دووم، بیرەوەری رۆژە سەختەکانی پێشمەرگەیەک، ٢٠١٥

محەمەدی حاجی مەحمود، ڕۆژمەری پێشمەرگەیەک، بەرگی دووەم، ساڵ ؟

قادر شەرش، چل ساڵ خەبات و تێکۆشان، ٢٠٠١

نامە و زانیاری لەلایەن پێشمەرگە دێرینەکان لە میدیا کۆمەڵایەتیەکاندا

زمان و خەڵاتی نۆبێڵ … سەباح ڕەنجدەر

ڕووداوێکی لاسەنگ و نەگونجاو لەم ڕۆژەمدا ئاسمانی پێش کاتی ئاسایی خۆی تاریک داهێنا. عەبدوڵڵا سەڕاج گەڕابووەوە کوردستان و پەیوەندی پێوەکردم، گوتی: ئەگەر بکرێ دەمەو ئێوارەی ئەمڕۆ: 14/4/2005 لە قاوەخانەی مەچکۆ بە دیداری یەکتری ڕووناک ببینەوە. بەنیەیەکم هەیە حەزدەکەم لەگەڵمەدا بەشداربیت. بەدوای پەیوەندییەکەدا چووم و لە بازاڕ نزیک هەڵپژەوداپژەکان مۆسیقاژەنێک لە بەردەمی کۆترە ماڵییەکاندا مۆسیقای دەژەنی و زنجیری جانتای کەمانەکەی کردبووەوە، ڕاگوزەران تاوەک گوێیان دەگرت، دەستخۆشییان بۆ دەخستە جانتای کەمانەکەیەوە. منیش دەستخۆشیی خۆمم، زیاتر لەوەی لەناو جانتاکە کەبووەوە بەخشی. وەک دیاردەیەکی ژیاریی ناو کۆمەڵگای کوردی، پێموایە جۆرە گوزارشتکردنێکە لە جوولەی واقیع و ژیانێکی پێ.

ئەو دیمەنەی پێش چەند ساڵێک، ئاستێکی وا بەهێز و کاریگەری هەبوو، مووچڕکی پێداهێنابووم، بەبیرم هاتەوە و تیشکەی چاوم کەوتەوە سەری، خوێنی ئەو دیمەنە دووبارە لە جەستەمدا کوڵا و چڕایەوە. لە شاشەی تەلەفزیۆن لە بەرنامەیەکی دۆکیۆمێنتاری شار، پێشاندانی ڕوخساری شار، قالەمەڕەم دیت لە شاری خۆی، بۆکان. لە بازاڕ مقەبایەکی ڕاخستبوو، بەدیاریەوە شمشاڵی لێدەدا.
ڕاگوزەران دەستخۆشییان بۆ لەسەر دادەنا، دوای بینینی ئەو دیمەنە (سەد) دۆلارم بۆ نووسەرێکی ڕۆژهەڵات بۆ نارد، ئەویش سیدییەک و وێنەیەکی خۆی بۆ دیاری بۆ ناردم. وێنەکەیم لە ماڵی خۆمدا هەڵواسیوە. نەوای شمشاڵ جۆرە ئەفسوونێکە تا لێی نزیک نەبیتەوە هەست بە قووڵیی و چرکەساتی دەستنیشانکردنی ناکەیت، دەبێتە دەنگی بێدەنگەکان.
عەبدوڵڵا سەڕاج (شەست) ئەڵقە نووسینی بە ناونیشانی: (گۆشەنیگا) لە ڕۆژنامەی (ڕێگای کوردستان) بۆ خۆبەخشیی نووسیبوو، ڕۆژنامەکە وەک ڕێزلێنان و ئەو هەڵوەستە خۆبەخشییەی، ئێوارە مێوانداریەکی سادەیان بۆ ڕێکخست. من و خاڵە حەمرین دەستنیشانکراوی نووسەر بووین لە مێوانداریەکە بەشداربین، نووسینی خۆبەخش لە ئەدەبی کوردیدا مێژوویەکی بەهێزی هەیە.
نوێنەری ڕۆژنامە و خاوەنی مێوانداریەکە جەلال دەباغ بوو، دیاری

ڕۆژنامەکە کراسێک و ئاڵمەکی نەخشاوی ڕۆژنامەکە بوو، لە دانیشتنەکەدا لەگەڵ سوپاس و پێزانینێکی جوامێرانە پێشکەشی کرا، هاندان دەبێتە وزەیەکی شاراوە و دەچێتە ئاگایی و نائاگایی نووسەرەوە.

لە یانەی مامۆستایانی هەولێر لەناو باخچەکەدا دانیشتین. بابەتی دانیشتنەکە زیاتر سیاسەت و بارودۆخی حزبەکانی ناوخۆ و کار و چالاکییان بوو، کە من قەت حەزی لێناکەم و بەشداری تێدا ناکەم، بەشداریم تێیدا نەکرد. سیاسەت کاراکتەری خۆی هەیە و من خوێن و گۆشتی ئەم جەستەیە نیم. بێدەنگییەکی ناچاریم هەڵبژارد، هەرچەندی دەمکرد، نەمدەتوانی دۆخی گفتوگۆکە بەرەو ئەدەبیات بگێڕم. کەمێکیش سەرگەرم و خومار بوون.

لە کۆتایی دانیشتنەکەدا بووین، مەوجوود سامان هاتە ناو باخچەکە و چەند مەترێک نزیک لە ئێمە لەسەر مێزێکی چۆڵبوو دانیشت. لەگەڵ خاتوو حەمرین دووراودوور کەوتنە قسە و جۆرێک گاڵتەجاڕی.

خاوەنی مێوانداریییەکە بە خاتوو حەمرینی گوت: ئێمەش پێشتر لە ڕاگەیاندنی ئێمە، واتە: حزبی شیوعی خزمەتی کردووە، ئەگەر حەزدەکەی فەرمووی لێبکە با بێتە سەر مێزەکەوە. هاتە سەر مێزەکە، لە ژوورەوە خواردن و خواردنەوەی خۆی تەواوکردبوو، بە پەلە و هەستی باوەڕبەخۆبوونەوە بانگی مەیگێڕەکەی کرد. چارەگێک جن و دوو بیرەی داواکرد. لە ماوەیەکی ئێجگار پێوانەییدا کردی بە کۆکتێل و هەڵیقوڕاندن. داوای پاکەتێک و دوو نەفەر کەبابی سەفەرییشی کرد.

خاوەنی مێوانداریییەکە زانی ئیستغلال، واتە: هەلوەرگرتنە. بانگی مەیگێڕەکەی کرد حیسابەکە بدات، ئەوەی خۆمانی جیاکردەوە، ئەوەی ئەمی بەلاوە نا. مەوجوود سامان دەمی داکشا و چاوەکانی بەرزکردەوە و یەکدوو بۆمە بۆمی ناڕازیبوونی کرد.

بانگی مەیگێڕەکەی کرد و بەهانەی هێنایەوە، گوتی: پاکەتم ماوە و نەمزانیبوو لە گیرفانەکەی ترمدا بوو، لە ماڵەوەش تەلەفۆنیان کرد. تۆ دواکەوتی و ئێمەش نانی خۆمان خواردووە. پاکەت و دوو نەفەر کەبابە سەفەرییەکەی ڕەتکردەوە. نووشتەی هەلوەرگرتنەکەی بەتاڵبوو، هەروەها لەگەڵ هاتنە سەر مێزەکەش. بەبێ هیچ بابەتێک و بەبێ ئەوەی بە وشەیەکیش باسی شیعر کرابێت. لەپڕ ڕووی دەمی هێرشەی لە من کرد، بە هەڵچوونێکی زۆر ناڕەواوە پەلاماری دەستەوخەنجەری شاعیرانی باشی کوردی دا، وەک: شێرکۆ بێکەس و ئەحمەدی مەلا و بەختیار عەلی و من. وەک ئەوەی پەلامارەکەی نەخشەیەکی لەمێژینەی بووبێت.

منیش گوتم: ئەمانە و چەند کەسانێکی دی بنەماکانی نوێبەخشیی شیعری

کوردییان داڕشتووە و نەخشەکێشیان فراوانکردووە، هەروەها نەخشەی خۆبوونی خۆشیان دامەزراندووە، هێزی زانینی زمانی کوردی و شیعرییەتی زمانی کوردی لە بیرکردنەوەیاندا خەمڵیوە، شیعر لایان بووەتە ناوەند و ڕەهەندێکی شێوە ڕۆحی و لەناویدا ماونەتەوە و پڕۆژەی تەواوکاری بوونیانە. بەراورد بەوان، تۆ شاعیرێکی پلە شەش و حەوتی. بەباییبوونێکی بەتاڵەوە، گوتی: ئەگەر من بەو زمانە پەڕپووتەی کوردیم نەنووسیبووایە.

بە زمانی هۆڵەندیم بنووسیبووایە، ئێستا وەك وەرگرێکی خەڵاتی نۆبڵە باسم دەکرا و بە پارێزەوە لەگەڵم دادەنیشتن، منیش بۆ دڵدانەوە و دروستکردنی دۆخێکی تەندروست، گوتم: بەچاوێنی بۆ، پێش ناوی تۆ، وابزانم ناوی شاعیرانی وەک: دکتۆر شێ و حەبیب عەلی میرانی و حەمە عەلی وریام لە لیستی پاڵێوراوانی نۆبڵەوە خوێندووەتەوە و لە پێشبڕکێدان، ناویان لە لیستەکەدا بەرەو ناوە یەکەم و دووەمەکان بەرزبووەتەوە و لە وەرگرتنی خەڵات نزیک بوونەتەوە.
ئەرە شیعری بێگەرد بۆ کام دۆخی تەندروست و شکڵی نووسینەوە بتنووسین و ڕێزیخۆگرتن و خۆهەڵخستنی نووسین، شەرحی حاڵەت دەبێ چی بێت. بە هەموو هێزی بیرکردنەوەت بەرەو شکڵی شیعر و شیعرییەت بڕۆ، دواتر نۆبڵیش بەدوایدا دێت.

شوباتی ٢٠٢٠ هەولێر

تێبینی:
مەوجوود سامان وەک ڕەهەندی دەربڕین، بە شاعیرێکی قووڵ و گرینگ دەزانم و تەواوی شاعیریەتی خۆی لەسەر ئەم خاڵەدا بنیادناوە، بەڵام بە هیچ شێوەیەک پەیوەندی بە نوێبەخشییەوە نییە، لەناو شێواز و هونەر و زمانی باودا دێت و دەچێت. لە شێواز و هونەر و زماندا خۆبوونی خۆی نییە و ڕاگوزەرێکی ئاساییە، بەتەنگ وردەکاری و خواستی شێواز و هونەر و زمانەوە نییە.

لە سێبەری چیادا ... حەیدەر عەبدولڕەحمان

پرسەیەك

باران بە لێزمە دەباری، بەڵام بەلامەوە گرنگ بوو، نمایشی (لە سێبەری چیادا) ی هیوا سوعاد ببینم ، بۆ ئەوەی پێداچوونەوەیەکی بەراورد کاری نێوان ئەو بەرهەمە تازەیەو بەرهەمی پێشووی (ئافرەت لە دۆزەخ دا) بکەین و ئاستی پێشکەوتن یان شکست هێنانی ببینین، ئەگەرچی هەر بینەرێك پێشتر پێشبینیەکی تایبەتی خۆی هەیە و دەزانێ هەندێ لەو دەرهێنەرانە نوێ بوونەوەی بەردەوامیان پێوە دیارە، هەندێکی تریان وا خولقاون کە توانای گۆڕانیان نەبێ و نەتوانن لەو قالبە چەق بەستووەی هەیانە هەنگاوێك بچنە پێشەوە.
لەو سۆنگەیەوە ئەگەر ئەو بینەرە لە قەیرانی شانۆدا نەژیابا، ئەوە خۆی بەربژێر دەبوو لەوەی کامە شانۆگەری ببینی ٔ و کامە نەبینێ ، چونکە بینەریش مافی خۆیەتی پەروەردەیەکی دروست بۆ خۆی دابنێ ، چۆن ئەکتەرێك یان دەرهێنەرێك هەوڵی بەرەو پێشەوە چوونی خۆی و پەرەپێدانی هوشیاریی خۆی دەدات، بەهەمان ئاراستە بینەریش هەمان هەڵسووکەوت لەگەڵ شانۆدا دەکات، چونکە ئاستی نمایش کاریگەری ئەرێنی و نەرێنی خۆی بەجێ دێڵێ لەسەر مەعریفەو ئاستی چێژی بینەر.
رەنگە کاریگەرییەکانی بینینی بەرهەمی داتەپیو بۆ کەسیك کە کاری رەخنەیی ئەنجام بدات، قورستر بێت لەئەرکی بینەرێك، چونکە هەمیشە بەرهەمی شانۆیی بەپێز، گڕو تینێکی گەرم بەرەخنەگر دەدەن و پانتاییەکی ئەوەندە بەرفرەوانت بۆ دەڕەخسێنن، هەرگیز نەتوانی دەست لەگەردنی قەڵەم هەڵگریت، تۆ هەرچەند لەکرێك و فانتازیای نمایش نزیك دەبیتەوە، ئەو هەزار ئەوەندە لێت دوور دەکەویتەوەو ناچاری ئەوەت دەکات رەدووی کەویت ..بەڵام بەرهەمی روخاو جگە لەوەی هیچت پێ نابەخشیت، لە هەمان کاتدا دەتخاتە نێو قەفەسیش و دەتخنکێنێ.
زۆر جاران رەخنە بەها لۆژیکیەکانی خۆی لەدەست دەدات، کە بیەوێت، بۆ بەرژەوەندیە تایبەتیەکان بە ئەنقەست ئاراستە راستەقینەکانی خۆی بگۆڕێ، بۆ ٔ پەردەپۆش کردنی شکستی دەرهێنەر خۆی لەقەرەی نمایشێکی روخاو بدات و موزایەدە بۆ دەرهێنەرێك یا بەرهەمێکی شانۆیی بکات، ئەو کات رەخنەش هەمان شکست دەبێت کە

رووبەرووی شانۆگەریەکی روخاو بێتەوە.

ئەوەی لەپەراوێزی هەندێ لەو نمایشانەدا دەڕەخسێ ئەوەیە کە فەشەل هێنانی دەرهێنەرێك تەنها هاوکێشەیەکی نەرێنی نیە بۆ دەرخستنی بێ دەسەڵاتی دەرهێنەرێك و شکست خواردنی ئەزموونێکی، بەڵکو ئەو کاریگەرییە نەرێنیە هەر بەرهەمێکی شانۆیی کاریگەری تایبەتی خۆی لەسەر شانۆ بەگشتی بە جێ دێڵێ و لەرووی مێژوویی و رۆشنبیریی و کۆمەڵایەتی و هونەری و دەروونییەوە ئاسەوارو تێڕوانینێکی نەگەتیفانە بەسەر قۆناغەکانی شانۆ بەجێ دێڵن کە بینەر تێیدا هەست بەنامۆ بوون و رەشبینی بکات بەرامبەر بەئایندەی شانۆی کوردی و هەلومەرجەکانی.
هەرگیز بەرهەمی کرچ و کاڵ ناتوانێت لەکەشو هەوای سێ بووی شانۆ لەناوچەیەکدا بگۆڕێت، یان تەکانێکی پێ بدات، یاخود ئاستی هوشیاریی کۆمەڵایەتی پێ بەرز بکرێتەوە، بەپێچەوانەوە مەودای بینەرو شانۆ زۆتر لێکتر دوور دەکاتەوە، قەوارەی قەیرانی بینەر بەرفرەوانتر دەکات.

بۆیە ناشێت بینەر وای بۆ بچێ کە ئەو بەرهەمانە تەنها ناسنامەی ئەو دەرهێنەرانە ئاشکرا دەکەن و متمانەی بینەرانی شانۆیان لێ دەسێندرێتەوە، بەڵکو دەبێت ئەوان ئەسەف بۆ ئەوە بخۆن کە ئەو دەرهێنەرانە لەپای ئەو شانۆ فرۆشیە، هونەری گەلێك دەخەنە مەزاد و سووکایەتی بە کولتووری ئەوان دەکەن .

بینەری ئێمە ئێستاکە بینەری تەنیا شارێکی تایبەتی نیە، بەڵکو بینەری هەموو کوردستانە، بەشارو شارۆچەکانیشەوە، کەسێکی نابەڵەد نیە لەو بزاڤە شانۆیە گەرم و گوڕەی ئێستاکە لەکوردستاندا لە ئارا دایە، ئەگەر زۆرینەی ئەو شانۆگەریانەی نەبینێت، ئەوە ئاگای لەتەواوی چالاکییە شانۆیەکانەو دەزانێ شانۆ ئێستاکە وێڕای هەموو تەنگژەو ئاریشاکان لە دەستپێکی قۆناغێکی نوێیە، بۆیە بەئاسانی دەست بەرداری ئەو ئومێدە نابێت کە بەئایندەی شانۆی کوردی دروستی کردووە.
گەمەکردنی هەندێ دەرهێنەر لەو دەرهێنەرانەی خۆیان بە قۆناغە تازەکەوە هەڵواسیووە و دەرهێنەری ماوە بەسەرچوویان پێ دەڵێن، بەعەقلو مەزاجی بینەر بێهودە دەبێت، ئەگەر نایانەوێت نان و پیاز بە شانۆوە بخۆن و بەراستەقینە بەرژەوەندی باڵای گەلەکەیان بەلاوە گرنگە، با هەرچی زووە ئیعلانی دەست هەڵگرتن بکەن لەشانۆو دان بەوەدا بنێن کە زەمەنی ئەوان کۆتایی هاتووەو ناتوانن لەو زەمەنی ئێستاکەدا بەهەمان ریتمی رابووردوو بڕۆن ..

هیوا سوعاد ـ کە تەمەنێکی زۆری لەگەڵ شانۆدا بەسەر بردووە، لەدوا ئەزموونی خۆیدا (لە سێبەری چیادا) جارێکی دیکە سەلماندی کە ناتوانێت ئەو سنوورە تەقلیدییە تێپەڕێنێ، چونکە تێپەڕاندنی سنوور رووەکێکی سروشتی نییە لەخۆیەوە دروست بێت، ئەگەر دەرهێنەر نەبێتە پارچەیەك لەگۆڕانکارییەکانی شانۆو پێشکەوتنەکانی، لەرێگەی گۆڕینەوەی ئەزموون و تەفاعول کردن لەگەڵ دەرهاوێشتە نوێکانی شانۆو خۆتەرخانکردن بەپیشەی شانۆیی و بەشدار بوون لەوۆرك شۆپ و بە پراکتیك کردنی تیۆرە شانۆییەکان ..

خۆ خزمەتکردن بەشانۆ هەر تەنها خۆ هەڵواسین نییە بەکاری دەرهێنانی شانۆیی، ئەو لەبری ئەوەی پێگە کارگێڕییەکەی خۆی بۆ قۆرخ کردنی دەرفەتی کارکردن بقۆزتەوە بۆ خۆی، وا چاکترە ئەو دەرفەتانە بەگەنجە شانۆکارەکانی شارەکەی ببەخشێ، کە بەحەسرەتی ئەوەن ساڵێ جارێ بەرهەمێکی شانۆیی نمایش بکەن .

ئەو پارساڵ (ئافرەت لە دۆزەخ دا)ی نمایش کرد، هەموو بینەرانی خستە گومانەوە، چونکە ستایل و فۆرمی شانۆییەکە بەزەقی دیار بوو، ئەو کات گوتم: دەبێ ئەو دەرهێنەرە بە یەکجاری دەست لەشانۆ هەڵدەگرێ، لەبەر ئەوەی تازە ناتوانێت رێکەوتێکی تری وەك ئەم رێکەوتە بۆخۆی دروست کاتەوە.

ئێستا دوای نمایش کردنی (لە سێبەری چیا) و ئەو شکستەی دووچاری شانۆگەریەکە بۆوە، گومانەکانی بینەر بۆ نمایشی ئافرەت لە دۆزەخ یەکلا بۆوە.

دەرهێنەر هەوڵی ئەوەی داوە تەقلیدێکی شانۆی یەکەم بکاتەوە لە رووی ستایل و فۆرم، بەڵام جگە لە چۆنێك گرتن نەبێت لەو تەقلید کردنەوەیە هیچی تری هەڵنەهێنجاوە.

رەنگە دەرهێنەر دووچاری جۆرێك لە واهیمە بووبێت کە پێی وابێ ئەو جگە لەوەی دەرهێنەرێکی مۆدێرنی سەردەمی نوێیە، لەهەمان کاتیشدا نووسەرێکی شانۆیی دەست رەنگینە لەداڕشتنی فەلسەفەی شانۆگەریەکەو هونینەوەی دیالۆگ و بەرز راگرتنی کرۆکی ناوەرۆك و فۆرمی شانۆگەریەکەی، لەمەشدا خۆ پەرست بووە کە بەو توانا پەڕپووتەی نووسین، دەقێکی پچڕ پچڕو دیالۆگ لاوازەوە، تێکستی شانۆگەریەکەی خستۆتە سەر شانی خۆی.

ئەوەندەش بەلاوازی دەقەکەی داڕشتووە، کە دەقەکە ببێتە بونیاتێکی داتەپیوی ئەوتۆ، بوار نەڕەخسێنێ بۆ دروست کردنی وێنە و دیمەنی لێکتر جودا کە جۆرە هەمە رەنگییەك بداتە بونیاتی شانۆییەکەو بینەر لەو شیوەن و گریان و سینگ کوتانەی ژنان رزگار بکات و

هەناسەیەك بە جێ بێڵێ بۆ بینەرو دەرباز بوون لەو ماتەم گ□□یە بەردەوامە بێ تام و چێژە، کە فەزای شانۆگەریەکەی دووچاری خنکان کردبوو، دەرهێنەر دەیەوێ بەشێك لە چاوەڕوانی و ئەشکەنجەو ئازاری بێ هودەی سێ ژن نیشان بدات، کە بەهاوسەرو کوڕو براکانیان قوربانیان داوە، کەچی قولاربانیەکان لەپای لە بیرکردنی ئەو قوربانیانەو پشت گوێ خستنیان ئەو ژنانە دەخاتە نێو بازنەی ئەشکەنجەو ئازارێکی دەروونی، بەڵام دەرهێنەر هەر سێ ئافرەتی بە یەك شێوە دەرخستووە، کە ئەگەر لە بری سێ کاراکتەر تەنیا یەکیش بوایە هەر وەك یەك بوو، دواتریش ئافرەتی کوردی ئەوەندە بێ دەسەڵات و بێ بڕوا دەرخستووە، کە جگە لە گریان و شێوەن نەبێت هیچ رۆحێکی دیکەی مقاوەمەت و ئازایەتی و خۆ راگری تێدا نەبێت ، نەك هەر تەنها لەسەربوردەو چیرۆك و بەسەرهاتەکانیان، بەڵکو لە نواندنیش دا وەك تەنها ئافرەتێکن کە دابەشی سەر سێ کاراکتەر کرابن، بەڵام بە بێ ئەوەی ئەو دابەش کردنە بەئامانجێکی هونەری کرابێت و جوانیەك بە نواندن ببەخشێت .
شانۆگەریەکە بەشێوەیەکی داخراو بە دەوری تەنیا بازنەیەکدا خول دەخواتەوە و دەرهێنەر دەسەڵاتی دەرچوونی نیە لەو بازنە داخراوەدا، بۆ دروست کردنی دیمەن و وێنەی تر، کە جۆرێك لە هەمە رەنگی وێنە دروست بکات ، تا ئەو شوێنەی شانۆگەریەکەی لە نێو قەیرانی وێنەی درامی و ستاتیکی دا نغرۆ دەکات و هەناسەیەك بۆ بینەر بە جێ نەهێڵێ بۆ حەسانەوەی مێشك و بینین .

لەو لاشەوە دەنگی ئاوازە و ژاوەژاوی موزیك بینەر کاس دەکات و هەست بەوە دەکەیت کە نمایشەکەو دیمەنە دوورو درێژو دووبارە کراوەکانی، تەنیا بۆ کات تێپەڕاندن و درێژ کردنەوەی نمایش و بێ دەسەڵاتی دەرهێنەرە لە دروست کردنی وێنەی درامی .
بینەر بە درێژایی نمایش تەنیا دیمەنێکیش نابینێ ، بیوروژێنێ، شتێ لەزاکیرەی دا بە جێ نامێنێ مێشکی زاخاو بداتەوە، بۆیە لە کۆتاییە ساردو سڕو مردووەکەی نمایش دا ، بەدەست بە تاڵی لەشانۆدا دێتە دەرەوە، وەك ئەوەی هیچی نەدیبێ .

کتێبی پێشەکیەك دەربارەی شوێنەوارناسی… ئەحمەد کامەران

پێش ئەوەی دەست بکەم بە نووسینی ئەم وتارە پێویستە پرسیارێك لە خۆم بکەم ,پرسیارەکەشم ئەوەیە کە ئایا منی خوێنەر بۆچی کتێبێك بەناونیشانی پێشەکیەك دەربارەی شوێنەوارناسیم خوێندۆتەوە؟
بێگومان بۆ وەڵام دانەوەی پرسیارەکەی خۆم دەبێت بگەڕێمەوە بۆ 10ی نۆڤەمبەری ساڵی 2018 کە ئەوکات بەیەك ڕۆژی قوتابیەتیم بوو لە زانکۆ لە بەشی شوێنەوار بێگومان ئەو بەروارە بۆ من بە وێستگەیەکی نوێ ژیانم دادەنرێت , واتە لێرەوە من پەیوەندی خوێندنەوەم لەگەڵ ئەم کتێبە درووست کرد وە یەکەم کتێبی شوێنەواری بوو کە خوێندمەوە کە لەپێشتردا هیچ جۆرە کتێبێك بەناونیشانی بابەتی شوێنەواری نەخوێندۆتەوە بەڵکو تەنها گوێبیستی ناوی شوێنەوار بووم بەشێوەیەکی زۆر سادەو ساکار کەچی کاتێك چوومە نێو خوێندنی ئەم زانستەوە ڕۆژ بەدوای ڕۆژ لەنێو ئەم زانستەدا شتی ئاڵۆز ونامۆ بەرچاوم وبەرگوێم دەکەوت کە ئەمەش بۆمن شتێکی سەرسوڕمان بوو چوونکە زانستێك وەکو شوێنەوار کە خاوەنی ئەم زانستە دۆڵەمەندەیە کەچی ئێمە لەکاتی قوتابی بوونمان دا لە قوتابخانە لە هیچ قۆناغێك بابەتێکمان بەرچاو نەکەوت بەناونیشانی شوێنەوار و کەلەپوور لە پاڵ وانەکانی ترمان دا , ئیتر ئەمەش وای کرد کە ناوی ئەم زانستە بۆ من کەمێك جێگای نام□ بێت, هەرچەندە من لەپێشووتردا وتارێکم لەڕۆژنامەی خەبات ژمارە(5749) 14|5|2019 نووسیبوو بەناونیشانی(لەناوەندەکانی خوێندندا بابەتی شوێنەواری فەرامۆش کراوە) کە لەوتارەکەمدا بەشێوەیەکی کورت ئاماژەم بەنەبوونی وانەی شوێنەواری کردبوو لەپاڵ وانەکانی تری خوێندن دا, چوونکە پێم وایە بەدانانی کتێبێکی کورت وپووخت لە بواری شوێنەواری لەنێو قوتابخانەدا ئاشنایەتیەکی سەرەتایی درووست دەکات بۆ قووتابی سەبارەت بە ناسینی شوێنەوار بە تایبەتیش بۆ قۆناغی سەرەتایی.
خوێندنەوی کتێبی پێشەکیەك دەربارەی شوێنەوارناسی کە لەلایەن تەقی ئەلدەباغ نووسرابوو وە هاوکاتیش لەلایەن نووسەرو مامۆستای زانکۆ بەڕێز سەباح پیرباڵەوە کرابوو بەکوردی لە ساڵی 2007 چاپ کرابوو لە هەولێر, کاتێك کە یەکەم ڕۆژی کۆلێژم بەڕێکرد پێش ئەوەی بڕۆمەوە سەردانی کتێبخانەی کۆلێژەکەمان کرد وە کۆمەڵێك فایل دانرابوو کە هی بەشە جیاوازەکان بوو ئیتر منیش بەشەکەی خۆم دۆزیەوە دەستم کرد بە گەڕان بەدوای چەند کتێبێکی شوێنەواری

بۆ ئەوەی تۆزێك تینویەتیەكەم بشكێت دەربارەی ئەم زانستەدا پاش ئەوەی لە فایلەکەدا گەڕام چەند کتێبێکم بەرچاو کەوت منیش ناوی کتێبەکانم نووسی وڕۆیشتم بەرەو لای کارمەندانی کتێبخانەکە بۆ ئەوەی ئەو کتێبانە پێم بدەن, هەرچەندە سێ کتێبم هێنا کە یەکێیان پێشەکیەك دەربارەی شوێنەوارناسی بوو ئیتر ئەم کتێبە سەرنجی منی ڕاکێشا وای لە من کرد کە دەست بدەم لەلاپەڕەکانی بۆ خوێندنەوی بەڵام کات زۆر درەنگ بوو , وە زۆریش ماندووبوم بەڵام بڕیارم دا کە وێنەیەکی کتێبەکە بگرم بۆ ئەوەی ڕاستەوخۆ بڕۆم لە بازار لە کتێبخانەکان بیکڕم منیش وام دەزانی ئێستا ئەم کتێبە زۆر بە ئاسانی دەستم دەکەوێت لە کتێبخانەکان کەچی هەموو کتێبخانەیەکم کرد گوتیان نەماوە چوونکە کتێبەکە ساڵی چاپکردنی زۆر کۆن بوو, بەڵام منیش هەر بەردەوام بووم هەتاوەکو لە کۆتایی دا لە یەکێك لە کۆشکەکانی بەرامبەر قەلات بە دەستم کەوت کە تەنیا یەك دانەی مابوو لەژێر ژێرەوە کتێبەکان بۆمی دەرهێنا, کاتێك دەری هێنا کتێبێکە بەڕاستی زۆر کۆن بوو بەرگەکەی هەمووی پیس ببو منیش تۆزێك نیگەران بووم, بەڵام نەمهێشت ئەم کتێبە وا بمێنێتەوە هەربۆیە لەگەڵ دەستی خۆم تیپێکی ئاویم کڕی و بردمەوە بۆ ماڵەوە زۆر بەجوانی لێم داو خاوێنم کردوە ئیتر ئەوکاتە هەستم بە ئارامی کرد چوونکە نابێت کتێبێك بەو شێوەیە بەرگەکەی کۆن دڕاو بێت وە منیش گرنگی پێ نەدەم خۆ لەکۆتایی دا ئەوە کتێبە من فێری زانست و ڕۆشنبیریم دەکات .

کتێبە لە 102 لاپەڕە پێك هاتبوو کە زۆر بەشێوەیەکی کورت و پووخت باسی زانستی شوێنەواری دەکرد یاخود دەتوانم بڵێم وەکو دەرگایەکی سەرەکی بوو , بۆ ئاشنابوون بەزانستی شوێنەوار کە زۆر بەوردی پەنجەی خستبووە سەر لایەنەکانی ئەم زانستە پەراوێزخراوە , وەجیگای دەست خۆشیە بۆ مامۆستا سەباح پیرباڵ کە هەستابوو بە خامە ڕەنگینەکانی ئەم کتێبەی وەرگێڕابوو بۆ سەر زمانی کوردی جگە لەوە خۆیشی کتێبێکی تری هەیە کە لەلایەن خۆیەوە نووسراوەتەوە بە ناونیشانی (ئارکیۆلۆجیا لە کوردستان) کە بەهەمان شێوە تیشك دەخاتە سەر شوێنەوار و شوێنەوارناس چەندین پرسی گرنگی شوێنەوار, جێگای ڕێزە مامۆستا سەباح پیرباڵ کە هەستاوە بە دانانی ئەم دووکتێبە شوێنەواریە بە زمانی کوردی , کە هەرچەندە خۆی مامۆستایە لە بەشی مێژوو بەڵام بەهۆی خەمخۆری بەڕێزیان بۆ بەشس شوێنەوار هەستاوە بە ئەنجام دانی ئەم کارە جوانە, بێگومان هەمیشە کاری جوان جێگای باسکردن و ڕێزە, لەگەڵ ئەوەشدا بەشی شوێنەوار لە ڕووی کتێبی کوردیەوە زۆر هەژارە بۆیە دەبێت خەمخۆری زیاتر هەبێت بۆ زانستی شوێنەوار , چوونکە شوێنەوار ناسنامە و شارستانیەتی هەموو گەلێکە , کە هاوکاتیش کورد لەو شارستانیەتە بەدەر نیە کە خاوەنی

شارستانیەتێکی زۆر گەورەیە, بۆیە دەبێت بیانپارێزین و هەتاوەکو لەناونەچن یاخود نەکەونە دەستی دووژمنان.

دیاردەی تاوانی دەست درێژی سێکسی بۆ سەر منداڵان … پارێزەر/ لوقمان مصطفی صالح

تاوانی قێزەونی دەستدرێژی کردنە سەر کچێکی تەمەن(٧)ساڵان لە هەولێری پایتەخت،وویژدانی هەمووانی بریندارکرد،سەبارەت بەو کەیسەی لە هەولێر روویداوە کە چەند تۆمەتبارێک(اغتصابی) کیژۆڵەیەکی تەمەن(٧)ساڵانیان کردووە و پاشانیش تۆمەتبارەکان بە کەفالەت ئازاد کراون،وەک باوکی دەڵێت بەهۆی ئەوەی حیزبێکی دەسەڵاتدار لەپشتیەتی،لە ئێستادا هەڕەشەی کوشتن لەسەرخۆم و ئەندامانی خێزانەکەشم هەیە.

ئەگەر لە رووی یاساییەوە لەم کەیسە بڕوانیین ڕاستە خودی ماددەی(٣٩٣) کفالەی تێدایە ، بەڵام لەبەر ئەوەی لەم کەیسەدا سێ خاڵی سەرەکی تێدایە کە دەبێتە هۆی زیادکردنی سزاکەی بە پێی فقرەی 2 بڕگەی (أ و ج) تۆمەتباران باری سزایی قورسیان بەسەردا دەسەپێندرێت و بەڵکو زۆر جار سەردەکێشێت بۆ اعدامیش (وەک دەزانرێت سزای تاوانێکیش اعدام بێ کفالەی تێدا نیە) ئەویش هەرسێ خاڵی وەک:

1- تاوان لەسەر کراو اغتصاب کراوە، تەمەنی تاوان لێ سەرکراویش لە خوار ١٨ ساڵەوەیە.

2-رفاندوویانە واتە(خطف) ماددە (421) لەیاسای سزادانی عێراقی(ئەگەر مەبەست لە کردەوەکە بۆ دەستهێنان یان دەست درێژی کردنەسەر ناموسی تاوانلێکراو یان تولە سەندنەوە لێی یان لە کەسێکی تربو بێت

3-وە زیاد لە یەک کەسیش تاوانەکەیان ئەنجامداوە، بۆیە (تشدید)ی (عقوبە)یان بۆ دەکرێ و بەهیچ شێوەیەک ناتوانرێ بە (کفالە)ت ئازادبکرێ ، بەڵکو دەبێ تۆمەتبار لە(توقیف)دا بمێنێتەوە تا

رۆژی دادگایکردن و دەرچونی حوکم.
یاسای سزادانی عێراقی سزای یاسای دەستدرێژی سێکسی لەگەڵ هەر کەسێک کە تەمەنی لە ١٨ ساڵ کەمتر بێت جا دەستدرێژی بێت یان بە خواستی خۆی بێت بە تاوان دادەنریت، ئەگەر بە دەستدرێژی بێت بە پێ مادەی ٣٩٣ لە یاسای سزا دانی غیراقی بەپێی ئاستی دەست درێژیەکە سزاکەی دیاری دەکرێت لە ساڵێک تا ١٥ ساڵ و هەتا زیندانی هەتا هەتای و وە لەسێدارە دانیش دەگەڕێتەوە ئەگەر دەستدرێژی کوشتنی لێبکەوێتەوە”. وەسزای رفاندنیش واتە (خطف) ماددە (421) لەیاسای سزادانی عێراقی سزاکەی بریتیە لە بەند کردن کە لە ماوەی پانزدە ساڵ زیاتر نەبێت.(ئەگەر مەبەست لە کردەوەکە بە دەستهێنان یان دەست درێژی کردنەسەر ناموسی تاوانلێکراو یان تولە سەندنەوە لەی یان لە کەسێکی تربو بێت.

ڕۆڵی یاسا لە تاوانی دەستدرێژی سێکسیدا ئەگەر تاوانەکە دوای ئەنجام دانی ببێتە کەیسێکی یاسایی، ئەوا یاسا زور بە وردی کاری لەسەر دەکات،ئەوانەی لەو تەمەتە تەمەتباردەبن بە کەفالەت ئازاد کردن نایانگرێتەوە، دادگاکان و رێکارە یاساییەکان لە دژیان دەبێت، وە سزای قورسە وردبینیشی تێدا قورسە، زور جار ئەو تاوانانە نابیتە ئامار کاری لەسەر بکرێت، بەڵام ب□□□□ژ□یەکی زور لە هەلکشان دایە،زور جار ئەو منداڵانەی ڕو بەڕوی دەستدرێژی سێکسی دەبنەوە لە لایەن خانەوانەدەیان کارەکە پەردە پوش دەبێت لەبەر زاڵ بونی دابو نەریت وە زور جاریش کە دەبێتە کەیسی یاسایی سوڵحی عەشایەری دەکرێت تەنازول لە مافی تاوان لێکراو دەکریت، بەڵام گرنگی ئەوەیە کە دەبێتە کەیسی یاسایی و تەنازول بکرێت و نەکرێت تاوانبار هەر سزا دەدریت لە بەر ئەوەی مافی گشتی تَیدایە.بۆیە دەبێت لەم کەیسەدا داواکاری گشتی بەڕۆڵی خۆی هەستێ و هەم ببێتە سکاڵاکار لەلایەک و هەم چاودێر لەسەر بەڕێوەچوونی دادبینیەکە.

بە تەکتیکێك دووبارە روحی

بەرەنگاریتـــان کزنەکەنــەوە … عیماد عەلی

که ناڕازیبون له نێو خەڵکدا گەیشته چڵەپۆپە، تەنها پێویستی به مەشخەڵەکە بوو بۆ دەربڕینی راوبۆچون و روحی ئۆپۆزسیۆنبونی خەڵکی بەش مینەت و ناڕازی کوردستان. هەر لەو کاتەدا بزوتنەوەی گۆڕان به ئاسانی و لەسەر زەمینەیەکی ئامادە ئەو هەلەی قۆستەوە و زۆرێنەی دەنگی ناڕازی بۆ خۆی فەراهەم کردو بەڕاستی سواری روحی ناڕازیبونی خەڵك بوو، بەڵام که بوو بەحزب و بەرژەوەندیەکانی خۆی فەرزکرد و تموحی شەخسی زاڵبوو، ئەو روحەی خەڵکی ناڕازی کوژراو وای لێهات که خەڵك باوەڕی به هەمووان و به خودی ناڕازیش کز بێت و گۆڕانیش شکستێکی گەورەی خوارد وئەوەتا تا دێت پاشەکشە دەکات، بەڵام ئەو زیانی به گەلی کوردستان گەیاند و روحی ناڕازیبون و بەرەنگاری و متمانە بە خۆبونی خەڵکی کوشت.

ئەمڕۆش وا خەڵکی ناڕازی رق و کینەی گەیشتۆتە بیناقاقای و بێگومان لە کاتێکی تایبەت و زەمینە رەخساو هەموو هەوڵێك بۆ گۆڕانکاریەکی ریشەیی دەدات و تاسەر قبوڵی ئەم گەندەڵی و ماڵ،یرانیە ناکات و هەمیشە گەل رێ راستکەرەوەی هەڵەکردنی حزب و کەسایەتیەکان بووە لە مێژوودا و کوردستانیش لەوە بەدەر نیە.

بەڵی ئەوەی لەسەر ناحەقی دروست بێت ناحەقیە، بۆیە دەبێت (ما بُني علی الباطل فهو باطل)وەکو پەندەعەرەبیەکە دەڵێت:

هاوڵاتیانی کوردستان ئاگادار بن، وەکو چۆن باوەڕتان بە دەسەڵاتی گەندەڵی کوردستان نیە، ئاواش باوەڕتان بە هیچ کەس و لایەنێك و هیچ پەیمان و قسەی پڕچەڵ و بەرژەوەندیخوازانەیەك نەبێت، بەتایبەتی که بزانن لە بنەچەدا ئەوانیش فێڵیان کردووە لە میلەت و ئەوەی یەکجار ساختە لە خەڵك بکات هەرچەند بێت و لە هەر کوێیەکدا بێت هەزارجاری تریش دەیکات بۆ خۆی و حزبەکەی، ئەگەر ئەوان بۆ مەبەستی تایبەتی و تەکتیکـی رۆژانـە ئـەم جموجـوڵـە دەکـەن وتەنـانەت کۆمپانیـا و حزبەکانیـــان لەســـەر حســـابی ئێـــوە بۆ قـــازانجە بازرگـــانیە تایبەتیەکانیان دەبێت و ئەمانە قوتابی دەستی دەسەڵاتی گەندەڵ و فێڵوفرتەکانین.

بۆیە، دەبێت هاوڵاتیانی بەڕێز بەخۆیان چاوەڕێی زەمینەسازی و کاتی لەبار بن بۆ خۆی پاڵدەنیت بۆ دروستبونی ئۆپۆزسیۆنێکی راستەقینەی راستگۆی هەڵقوڵاوی هەناوی گەل و هاولاتیان خۆیاندا و لە زەمەن و زەمانی تایبەت و هەر بە سەرکردایەتی ئەو خەڵکە بە خۆیان فشاری

خۆیان بە هەموو شێوەیەك بكەن ومافی خۆیان وەربگرن و خۆیان نەكەنە داردەستی هیچ گەندەڵێك، سیاسی بێت یان بازرگان، ئەوەی خۆی لە خۆیدا هیچ نەبێت ناتوانێت هیچ ببەخشێت، بۆیە ئەم جموجوڵانەی هەندێك كەس و لایەنێك لەبەر چاوی كاڵی میلەت نیە و تەنها لە پیناو ئامانجی سیاسی و بازرگانی تەسكی كەسی وحزبی خۆیان و حزبەكەیانە بە تاق وتەنها و بەم جموجوڵانەیان تەنانەت گڕی ناخی خەڵكی ناڕازی كپ دەكاتەوە و هیچ بەرئەنجامێكی نابێت. بۆیە دەبێت خەڵكی هەژار و زەحمەتكێش و كەم دەرامەت كوڕانی خۆیان نەكەن بەقوربانی ئەو مەبەستە تەسكانە و مەرامی تایبەتی خۆیان دەیانەوێت خەڵكی بۆ بەكار بێنن، ئەمەش هیچ پەیوەندیەكی بە مافەكانی خەڵكەوە نیە و بەڵكو دووبارە بە هەمان رەفتارەكەی گۆڕان روحی بەرەنگاری و ئۆپۆزسیۆنبونی خەڵك ئەگەر نەكوژن ئەوا كزی دەكەنەوە. ئەگینا ئەگەر بزانن ئەو كەلێنانەیان لای دەسەڵات پر دەكرێتەوە بێ یەك و دوو بە هەموو شێوەیەك ملكەچی ئەم دەسەلاتە گەندەڵ و ساختەچیەی وەكو خۆیان دەبن..

…پاشەكەوت … تێكست : د. چیا زەنگەنە وەرگێڕانی : پشكۆ ناكام

ب□□…..
ب□□ ب□ پاشەكەوت
نەخێر بۆ دەست بڵاویی
چونكە
پاشەكەوت ئەمانكا بە ئەفسانەیی
بە قارەمانێتیی
تەقیو ، شۆڕش ئاسا
وەک سولطانمان لێ ئەكا
لە خۆشیا ئەفڕین
سووكایەتیە
سڵكەینەوە لە برسێتی

ئێمە کە برسی بووین
هەڵئ□ پەڕین
هولووولوووو
هەلهەلە لێئەیەین
بەڵێ
بۆ پاشەکەوت
بۆ خەزێنەکانی گەندەڵیە داڕێژراوەکان
بۆ ڕووتکردنەوەی
ئەوەی پێی ئەڵێن : میللەت
بۆ بەتاڵ کردنی:
گیرفان و مێشک و مەعیدە
بۆ نەهێشتنی پاروو
و
حورمەتی ئینسان
تا پاشەکەوت
ناوگەڵمان فێنک کاتەوە
ببـێ بە جل و بەرگمان
بە دابی مناڵە کانمان
بە سەرینی خەوەکانمان
بە مەزاری ڕابردوومان
بە سیمبولی زەردەخەنەی
خۆمان و هەموو جەماعەت
کەواتە:
بژی پاشەکەوت

دەست بڵاوەکان
هاوڕێی شەیتانەکان بوون
قوڕ و چڵپاویان کردە دیاری
بۆ میللەت
حکومەتێکی بێ معاش
پەلاماردەری ڕۆحی
خەڵکی بێ معاش
بەڵێ بۆ پاشەکەوت
بۆ برسی کردن
بۆ تینوو کردن
بۆ گوشین.. بۆ دۆشین
بۆ گیرفان و بن باخەڵ گەڕان

بـۆ لـەسەر ئەرز نووستن
بـێ بـەڕە
بـێ حـەسیرێکی چڵکن

بـەڵێ گەورەم
بـە ناوی خۆم
و
هەموو کەرامەتێکی پاک کراو
سوپاس
بـۆ مەرحەمەت
بـۆ پاشەکەوت